

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Urška HABJAN

**SPODBUDE IN OVIRE PRI ODLOČANJU MLADIH
ZA KMETIJSKI POKLIC**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**INCENTIVES AND DISINCENTIVES OF YOUNG PEOPLE
DECIDING FOR AGRICULTURAL OCCUPATION**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2011

S tem diplomskim delom končujem Univerzitetni študij kmetijstva – zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Anketa je bila izvedena na Centru biotehnike in turizma - Grm Novo mesto, na Kmetijski šoli in biotehniški gimnaziji.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorico diplomskega dela imenovala izr. prof. dr. Majdo Černič Istenič.

Recenzent: doc. dr. Luka Juvančič

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Antonija HOLCMAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: prof. dr. Majda ČERNIČ ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Luka JUVANČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora: 27. 7. 2011

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Urška HABJAN

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Dn
- DK UDK 631(043.2)=163.6
- KG kmetijstvo/kmetijski poklic/ankete/Slovenija
- KK AGRIS E12
- AV HABJAN, Urška
- SA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (mentorica)
- KZ SI-1230 Domžale, Groblje 3
- ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
- LI 2011
- IN SPODBUDE IN OVIRE PRI ODLOČANJU MLADIH ZA KMETIJSKI POKLIC
- TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
- OP IX, 42 str., 5 pregl., 5 sl., 1 pril., 37 vir.
- IJ sl
- JI sl/en
- AI V diplomskem delu predstavljamo mnenja dijakov o pozitivnih in negativnih značilnostih kmetijskega poklica. Obenem predstavljamo tudi njihove motive pri odločitvi za kmetijsko šolo oz. kmetijski poklic. Podatke smo pridobili z anketo, ki smo jo izvedli na Srednji kmetijski šoli, Novo mesto. Preučili smo jih s pomočjo opisnih statistik. Analiza je pokazala, da so najpomembnejši motivi dijakov za vpis na srednjo kmetijsko šolo in s tem povezana poklicna pričakovanja povezana s samostojnostjo pri delu, pestrem in razgibanem delu ter pričakovane ekonomske uspešnosti. Kot dodatne razloge so dijaki navedli še, da imajo doma kmetijo, ljubezen do narave in veselje do kmetijskega poklica. Prednost kmetijskega poklica dijaki vidijo tudi v življenju in delu v naravi, zagotovljenem delovnem mestu in kakovostni hrani. Slabosti tega poklica dijaki vidijo v tem, da kmet nima dopusta, počitnic ali praznikov. Med slabostmi so prav tako omenili velika vlaganja, velik obseg dela in skromen zaslužek na enoto vloženega dela v kmetijstvu.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- DN Dn
- DC UDC 631(043.2)=163.6
- CX agriculture/agricultural occupation/questionnaires/Slovenia
- CC AGRIS E12
- AU HABJAN, Urška
- AA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (supervisor)
- PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
- PY 2011
- TI INCENTIVES AND DISINCENTIVES OF YOUNG PEOPLE DECIDING FOR
AGRICULTURAL OCCUPATION
- DT Graduation Thesis (University Studies)
- NO IX, 42 p., 5 tab., 5 fig., 1 ann., 37 ref.
- LA sl
- AL sl/en
- AB This thesis presents opinions of secondary school students regarding positive and negative characteristics of farmer occupation, as well as their motives in the process of deciding for a farming career. The data was obtained from a survey conducted at the Secondary school of agriculture in Novo mesto and processed by means of descriptive statistics. The analysis showed that the crucial reasons for the enrolment in the Secondary school of agriculture are work autonomy, diversity and expected economic performance. As additional reasons the students also indicated life on a farm, love of nature and joy of a profession in agriculture. Students see life and work in the nature, a secure job and quality of food as advantages, whereas they perceive no days off or holidays for a farmer as disadvantages of this profession. Among the weaknesses are also mentioned the high investments, a lot of work and rather low earnings per unit of labor input in agriculture.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key Words Documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	VIII
1 UVOD	1
2 REGLED OBJAV	3
2.1 SOCIOEKONOMSKE ZNAČILNOSTI KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI	3
2.1.1 Struktura kmetijskih gospodarstev	3
2.1.2 Kmečka družina	5
2.2 SPODBUDE IN OVIRE MLADIH PRI ODLOČANJU ZA KMETIJSKI POKLIC	6
2.2.1 Dejavniki, ki vplivajo na poklicno odločanje v kmetijstvu	6
2.2.2 Notranji motivi, ki vplivajo na poklicno odločanje v kmetijstvu	8
2.2.3 Zunanji motivi, ki vplivajo na poklicno odločanje v kmetijstvu	9
2.3 UKREPI SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE EU ZA SPODBUJANJE MLADIH ZA KMETIJSKI POKLIC	10
2.3.1 Razvoj skupne kmetijske politike (SKP)	10
2.3.2 Ukrepi SKP namenjeni spodbujanju generacijskega prenosa in izboljševanju starostne strukture na kmetijskih gospodarstvih	12
2.4 DELOVANJE SISTEMA SOCIALNEGA ZAVAROVANJA V KMETIJSTVU	15
3 MATERIAL IN METODE DELA	17
3.1 MATERIAL	17
3.2 METODE DELA	18

4	REZULTATI IN RAZPRAVA	19
4.1	SPLOŠNI PODATKI O AKENTIRANCIH	19
4.2	ZNAČILNOSTI KMETIJ	19
4.3	LASTNIK KMETIJE IN NJEGOV NASLEDNIK	22
4.4	DRUŽINSKI ČLANI IN NJIHOVI VIRI DOHODKA	24
4.5	OPRAVLJANJE IN ODLOČANJE O KMEČKIH OPRAVILIH	27
4.6	MOTIVI ZA VPIS NA KMETIJSKO ŠOLO TER PREDNOSTI IN SLABOSTI KMETIJSKEGA POKLICA	29
4.7	PROSTOČASNE DEJAVNOSTI	32
5	SKLEPI	35
6	POVZETEK	36
7	VIRI	37
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Kmetijske površine kmetij, na katerih živijo dijaki (število in deleži)	20
Preglednica 2: Lastnik kmetije, na katerih živijo dijaki, glede na okolje bivanja (število in deleži)	22
Preglednica 3: Vir pridobivanja dohodka odraslih članov gospodinjstva, na katerih živijo dijaki, glede na bivanje na kmetiji (število in deleži)	25
Preglednica 4: Načrti dijakov po končani srednji šoli, glede na okolje bivanja (število in deleži)	31
Preglednica 5: Aktivni člani društva, v katere so vpisani dijaki, glede na okolje bivanja (število in deleži)	33

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Oblika zaposlitve staršev dijakov (število odgovorov)	26
Slika 2: Izobrazba staršev dijakov (število odgovorov)	27
Slika 3: Način izvajanja opravil na kmetiji (v deležih)	28
Slika 4: Sprejemanje odločitev v gospodinjstvu (v deležih)	29
Slika 5: Brana literatura (v deležih)	30

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni obrazec

1 UVOD

Kmetija je opredeljena kot socialni sistem, sestavljen iz gospodinjstva, družine in proizvodnega obrata, v katerega je vključena podjetniška komponenta (Pinterič, 2005). Remec (2010) navaja, da ima kmetijstvo pomembno vlogo v družbi, saj predstavlja vir hrane, prav tako zagotavlja javne dobrine, kot sta urejanje kulturne krajine in uravnotežen razvoj podeželja.

Po začasnih podatkih iz Popisa kmetijstva 2010 je v Sloveniji 74.432 kmetijskih gospodarstev, kar je 14 odstotkov (%) manj kot v letu 2007. Skupaj je v uporabi 466.941 hektarov (ha) kmetijskih zemljišč in rejenih 404.451 glav velike živine (GVŽ). Povprečno kmetijsko gospodarstvo ima v uporabi 6,3 ha kmetijskih zemljišč in redi 5,4 GVŽ. Podrobnejša analiza začasnih podatkov razkriva, da sta se struktura kmetijskih gospodarstev in zaposlenost v kmetijstvu bistveno spremenili (SURS, 2010).

Neugodna starostna in izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev sta omejitvena dejavnika za hitrejše prestrukturiranje kmetijstva. Kmetije prepočasi spreminjajo obseg, usmeritev, intenzivnost in storilnost proizvodnje. Spremembe se zgodijo le ob zamenjavi generacij, zato želi ministrstvo s finančnimi podporami spodbuditi mlade, da bi prevzeli kmetijo. Po podatkih popisa iz leta 2000 je samo 20 % slovenskih gospodarjev mlajših od 35 let, kar 41 % pa starejših od 55 let. Po podatkih evropskega sveta mladih kmetovalcev je v Evropski uniji (EU) več kot 50 % gospodarjev starejših od 55 let, le 10 % pa jih je mlajših od 35 let (SURS, 2000).

V kmetijskem gospodinjstvu se kmet predstavlja v dvojni vlogi, kot podjetnik/lastnik in kot delavec. Po besedah Juvančiča (2002) se je trend pridobivanja dohodka zunaj kmečkega gospodarstva v zadnjih dveh desetletjih bistveno povečal, zato imamo vedno več mešanih in dopolnilnih kmetij. Vzroke je treba iskati v zadovoljevanju dohodkovnih pričakovanj, maksimiranju dobička in življenjskem slogu človeka. V prihodnje bi bilo zaželeno povečanje tržne usmerjenosti kmetijstva s pomočjo ciljno usmerjenih podpor in poudarjanja večnamenskosti kmetije (Bernik, 2010).

Vprašanje nasledstva kmetij postaja vedno večje. Kaj vpliva na to, da ima kmetija zagotovljenega naslednika oz. da je vsaj nekdo določen za prevzem? Ali morda, zakaj se nasledniki odločijo za prevzem kmetij in nadaljevanje kmetovanja po prevzemu? Odločitvene dejavnike lahko razdelimo v dve skupini, in sicer na zunanje in notranje. V prvo skupino spadajo dejavniki, ki ne izvirajo s kmetije. To so makroekonomske razmere, strukturne razmere, razmere na trgu dela in podobno. V drugo skupino spadajo dejavniki, ki izvirajo s kmetije in se med posameznimi kmetijami razlikujejo. To so socialno - geografska struktura kmetije ter poselitvena, demografska, posestna, proizvodna, tehnična in razvojno-inovativna struktura (Kerbler, 2008).

Remec (2010) navaja, da se je izrazil beg mladih s slovenskega podeželja v mesta ustavil. Zaradi izboljšanja infrastrukture, cestnih povezav in dostopa do vasi ter povečanja družabnega dogajanja mladi ostajajo na podeželju. Prevzem kmetije ima tako za mladega prevzemnika pozitivne učinke. Sam razvoj kmetije je hitrejši, saj se ideje mladih hitreje uresničijo, kar vodi v pozitiven ekonomski učinek. Mladi se odločijo za prevzem kmetij tudi zato, ker želijo biti sami svoji gospodarji, ostati v bližini doma, nadaljevati družinsko tradicijo in imeti pomoč na začetku kmetovanja (Habjan, 2010). Prav tako se je vzpostavil odprt odnos med kmeti in drugimi prebivalci podeželja ter lokalnim okoljem (Remec, 2010).

Namen diplomske naloge je ugotoviti, kateri so glavni dejavniki, ki spodbujajo mlade, da ostanejo in prevzamejo kmetijo, ter kateri so pomembni dejavniki, ki mlade odvrčajo od nadaljnjega kmetovanja. V ta namen smo izvedli anketo na Kmetijski šoli in biotehniški gimnaziji Grm Novo mesto, in sicer v 1. in 4. letniku, smer kmetijski tehnik oziroma kmetijsko-podjetniški tehnik.

Glavni cilji diplomske naloge so:

- seznaniti se s pozitivnimi razlogi, ki spodbujajo mlade, da se odločijo za kmetijski poklic,
- seznaniti se z negativnimi razlogi, ki mlade odvrčajo od kmetijskega poklica,
- ugotoviti, kateri so glavni razlogi, da so se dijaki odločili vpisati na kmetijsko šolo.

2 REGLED OBJAV

2.1 SOCIOEKONOMSKE ZNAČILNOSTI KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI

2.1.1 Struktura kmetijskih gospodarstev

Kmetijska dejavnost je opredeljena kot gospodarska panoga, ki zavzema področja pridelovanja kmetijskih rastlin oziroma živinoreje ter storitve za rastlinsko pridelavo oz. živinorejo, kjer niso vključene veterinarske storitve (Zakon o kmetijstvu, 2008).

V letu 2000 je bilo v Sloveniji 93.344 kmetijskih gospodarstev. Od tega je bilo 93.213 družinskih kmetij in 131 kmetijskih podjetij. V letih, ki so sledila, se je število gospodarstev zmanjševalo, tako da je bilo v letu 2007 skupaj samo še 75.340 kmetijskih gospodarstev. Od tega je bilo 75.207 družinskih kmetij in 133 kmetijskih podjetij. Po popisu 2010 imamo 74.432 kmetijskih gospodarstev, od tega je le 7 % kmetijskih podjetij. Slovenska kmetijska gospodarstva predstavljajo 0,5-odstoten delež vseh kmetijskih gospodarstev v EU (SURS, 2010).

Po začasnih podatkih iz Popisa kmetijstva 2010 (SURS, 2010) se raba kmetijskih zemljišč glede na osnovno strukturo ni bistveno spremenila. Kmetijska gospodarstva upravljajo 888.664 ha vseh zemljišč, od teh je 56 % kmetijskih zemljišč, 42 % gozda ter 2 % nerodovitnih zemljišč. Med kmetijskimi zemljišči v uporabi predstavljajo največji delež trajni travniki in pašniki (57 %), sledijo njive (37 %) in trajni nasadi (6 %). Struktura kmetijskih gospodarstev glede na velikost kmetijskih zemljišč se je od leta 2000 nekoliko spremenila. Gospodarstva, ki obdelujejo 20 ali več ha kmetijskih zemljišč, predstavljajo danes samo še tretjino vseh kmetijskih zemljišč, gospodarstva z obdelovalno površino do 3 ha pa kar 42 % vseh zemljišč. Samo z rastlinsko pridelavo se ukvarja skoraj petina kmetijskih gospodarstev, z rejo živine pa 78 % kmetijskih gospodarstev.

Kumova (2006) je ugotovila, da se na slovenskih kmetijah povečuje delež starejše generacije in zmanjšuje delež mlajše. Značilna je velika zastopanost starejših družinskih

članov, saj jih je v letu 2000 kar tretjina dosegla starost nad 55 let (SURS, 2000). Delež starejše generacije se je v letih 2003 in 2005 povečal že na 20 %. Delež mlajše generacije do 24 let je z 28 % leta 2000 padel na 25 % leta 2005. V letu 2000 je bilo 56 % kmečkih gospodarjev starih več kot 56 let, 23 % gospodarjev je doseglo starost od 45 do 54 let, 21 % gospodarjev pa je bilo mlajših od 45 let (SURS, 2000).

Pri starostni strukturi je pomemben tudi podatek o polni delovni moči (PDM), ki jo opravijo gospodarji na svojih kmetijah. Največji vložek dela prispevajo gospodarji, stari 55–64 let, in sicer 29 % PDM. Nekoliko manj s 24 % PDM prispevajo gospodarji, stari 45–54 let in nad 64 let. Gospodarji, stari pod 35 let, prispevajo skupaj le 5 % PDM. Sklenemo lahko, da starejši kmetje prispevajo k večji učinkovitosti kmetij (SURS, 2002). Oportunitetni stroški dela članov kmečkega gospodinjstva so manjši v primerjavi s plačami zaposlenih v drugih sektorjih gospodarstva, še posebej so majhni na dopolnilnih in mešanih kmetijah. Razlike v produktivnosti dela med družinskimi člani so rezultat različnih dejavnikov, kot so starost, delovne izkušnje, spol, stopnja izobrazbe in možnost drugih zaposlitev (Juvančič, 2002).

Po zaslugi mlajše generacije se splošna izobrazbena raven na kmetijah izboljšuje, vendar v primerjavi s celotnim prebivalstvom Slovenije tega ne moremo trditi (Kum, 2006). Po podatkih delovne sile (SURS, 2009) ima 39 % delovno aktivnega prebivalstva dokončano osnovno šolo, 47 % ima srednješolsko ali poklicno izobrazbo, 4,4 % pa višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Glede poklicne usposobljenosti (ARSO, 2011), ki izhaja iz meril dosežene formalne izobrazbe, je stanje zelo slabo. Samo 65,3 % gospodarjev ima praktične izkušnje, 27,1 % jih ima osnovno kmetijsko izobrazbo in le 7,5 % formalno kmetijsko izobrazbo. Povzamemo lahko, da se izobrazbena struktura razlikuje glede na starostno skupino, saj imajo mlajši gospodarji višjo stopnjo izobrazbe od starejših (Kum, 2006).

Na podlagi dejavnosti posameznih družinskih članov in njihovih virov dohodka lahko kmetije razdelimo v pet skupin (Barbič, 1990):

- **Čista kmetija:** vsi družinski člani so zaposleni v kmetijstvu.
- **Mešana kmetija:** vsaj eden izmed družinskih članov je redno zaposlen zunaj kmetije, drugi pa na kmetiji.

- **Dopolnilna kmetija:** vsi družinski člani so zaposleni zunaj kmetije, na kmetiji delajo izključno v prostem času.
- **Ostarela kmetija:** vsi družinski člani delajo na kmetiji in so starejši od 64 let.
- **Kmetijsko neaktivno posestvo:** gospodinjstvo, ki ima kmetijsko zemljo, vendar se člani ne ukvarjajo s kmetovanjem.

V Sloveniji prevladujejo dopolnilne kmetije (37,7 %) in mešane kmetije (35,1 %). Čistih kmetij je 17,3 %, ostarelih pa le 9,9 % (SURS, 2000).

2.1.2 Kmečka družina

Černič Istenič in sod. (2006) navajajo, da so danes dela na kmetiji še vedno razdeljena na tipično ženska, moška in skupinska opravila. Moški opravljajo tako imenovana tehnična opravila na kmetiji in zunaj nje. Ženske pretežno skrbijo za gospodinjska opravila in pomagajo na polju. Novost je, da si starša že delita skrb in vzgojo otrok.

Tako kmečki kot podeželski otroci dandanes zelo malo sodelujejo pri gospodinjskih opravilih, vseeno pa obstajajo razlike med spoloma. Dekleta se pogosteje vključujejo v gospodinjska dela kot fantje, a so pri delu obravnavana le kot zaželena pomoč, prav tako imajo manjšo vlogo pri odločanju na kmetiji in niso v načrtu za dedovanje kmetije. Miselnost kmetov se tako do danes ni bistveno spremenila. Fantje imajo tako manj možnosti za drugačno izbiro kariere (Černič Istenič, 2002).

Za kmečko vzgojo je značilno, da se otroci kmalu naučijo delati, saj starši močno poudarjajo pomen delovnih navad. Danes je dela na kmetiji veliko manj, kot ga je bilo nekoč. Kmetom je v pomoč moderna tehnologija, ki olajša njihovo delo, kljub temu pa se otroci po svojih najboljših močeh vključujejo v kmečka dela (Pinterič, 2005).

Družine se med seboj razlikujejo glede na položaj družinskih članov in vrsto sorodstvenih vezi (Giddens in Birdsall, 2002):

- **Nuklearna družina orientacije** je izvorna družina, v kateri se posameznik rodi in v kateri živi skupaj z brati, sestrami in starši.

- **Nuklearna družina prokreacije** je družina, v kateri v skupnem gospodinjstvu živijo dva odrasla in njuni biološki ali posvojeni otroci.
- **Razširjena družina** je družina, v kateri z nuklearno družino živijo tudi bližnji sorodniki (stari starši, tete, strici in drugi).

Če povzamemo, se vsak človek rodi v nuklearni družini orientacije. Pozneje si s partnerjem ustvari lastno družino, ki tvori nuklearno družino prokreacije. Če v svojo družino sprejme še druge sorodnike ali posameznike iz svoje nuklearne družine orientacije, govorimo o razširjeni družini.

Grabar (2010) navaja, da povprečna slovenska družina danes šteje le 3,4 člana. Glavni razlog vidi v ekonomskem položaju, saj nestimulativna politika države s finančnimi transferji veliko bolj podpira enostarševske družine in družine z manj otrok. Velike družine na kmetiji imajo pozitiven vpliv na vse svoje člane. Med otroki različnih starosti se pojavi zdravo rivalstvo, starejši pazijo na mlajše in jih ob starših usmerjajo v življenju. Prav tako ni težav z delovno silo na kmetiji in vprašanjem nasledstva. Grabar (2010) ugotavlja, da so najuspešnejše tiste kmetije, na katerih hkrati delajo in so pri močeh tri generacije. Otroci iz velikih družin so v življenju uspešnejši od tistih, ki so sami ali imajo le enega brata oz. sestro.

2.2 SPODBUDE IN OVIRE MLADIH PRI ODLOČANJU ZA KMETIJSKI POKLIC

2.2.1 Dejavniki, ki vplivajo na poklicno odločanje v kmetijstvu

Prehod iz osnovne v srednjo šolo je za marsikoga velik in morda celo dramatičen korak v prihodnost. Treba je skrbno načrtovati šolanje, ki bo upoštevalo tako želje otroka kot znanje, potrebno za izbrani poklic. Tu imajo veliko vlogo starši, ki s svojimi nasveti in podporo poskušajo usmerjati otroka k poklicni odločitvi (Crockett in sod., 2000). Prav tako imajo pomembno vlogo tudi učitelji, ki poskušajo otroke motivirati in jih spodbuditi k večjemu zanimanju za kmetijsko dejavnost (McGrath, 2001). V večini primerov lahko opazimo, da se otrok iz kmečke družine raje odloči za srednjo kmetijsko šolo kot za katero drugo šolo (Bjarnason in Thorlindsoon, 2006).

Glavne pomanjkljivosti kmetijskega poklica so po mnenju mladih slabše možnosti za izobraževanje in interesne dejavnosti, manj prostega časa, pomanjkanje počitnic in druženja z vrstniki, manjša samostojnost in samozavest ter manjša pozornost staršev (Pinterič, 2005). Dekleta so izpostavila slabše možnosti za varstvo otrok in nižjo življenjsko raven podeželskih otrok v primerjavi z mestnimi (Primožič, 2010).

Današnji ugled kmeta v družbi se zmanjšuje. Po mnenju Primožičeve (2010) na to vplivata dva dejavnika, in sicer ekonomska moč ter mnenje javnosti o kmetih in kmetijstvu. Družba obsoja kmete, da s čezmernim gnojenjem in škropljenjem s pesticidi onesnažujejo okolje. Uporaba škodljivih snovi pri pridelavi hrane in zviševanje cen pridelkov sta slaba vidika kmetijstva.

Seveda pa je v kmetijstvu nekoliko več prednosti kot pomanjkljivosti. Mladi se strinjajo, da je ruralno okolje boljše za vzgojo otrok. Prednosti so dobre delovne navade, čisto okolje, zdravo življenje, stik z naravo in živalmi, domača hrana, samostojnost pri delu, domače varstvo otrok, večja svoboda, sproščenost, manj slabe družbe in večja prometna varnost (Primožič, 2010).

Prvi pogoj za družinsko življenje, olajšan začetek in razvoj zvez je rešeno stanovanjsko vprašanje (Bjarnason in Thorlindsoon, 2006). Možnost vodenja lastnega gospodinjstva omogoča mladim ljudem, da se odločajo za zgodnejše družinsko življenje. Ponavadi si ustvarijo dom v bližini sorodnikov, saj na ta način zmanjšajo šok staršev ob odhodu njihovih otrok (Pinterič, 2005). Pozno zapuščanje doma staršev je v zadnjem času vse pogostejše. Vzrok za to je treba pripisati podaljšanemu izobraževanju in slabim možnostim za pridobitev lastnega stanovanja (Ule in Kuhar, 2003). Ponavadi so cene in gradnje nepremičnin v mestih izredno visoke, prav tako tudi mestni stroški življenja (McGrath, 2001), bivanje pri starših pa ni finančno obremenjujoče (Ule in Kuhar, 2003).

Kmečka gospodinjstva stremijo k doseganju paritete dohodkovne ravni, ki jo uresničijo s kombiniranjem dohodkov iz kmetijske in nekmetijske dejavnosti (Pinterič, 2005). Večina mladih, tudi tistih s podeželja, si želi imeti dobre delovne pogoje in visoko plačo (McGrath, 2001), vendar kmetijstvo predstavlja finančno nestabilnost, zato se jih vedno

več odloči za zaposlitev zunaj kmetijstva (Juvančič, 2002). Posebna skupina so podeželska dekleta. Gidakou (1999) ugotavlja, da je zaposlitev za ženske zelo pomembna. Njihova pričakovanja glede izobrazbe so večja kot pri fantih, zato se tudi pogosteje odločajo za poklice storitvenega sektorja. Tiste, ki se odločijo ostati na kmetiji, se najraje lotijo dopolnilnih dejavnosti in pridelave pridelkov za prodajo na trgu. Pridobitev lastnega vira dohodka jih motivira, da ostanejo na kmetiji.

Barbičeva in Hribernik (1989) sta v svoji raziskavi na Srednji kmetijsko-živilski šoli Celje ter Srednji mlekarški in kmetijski šoli Kranj preučevala razloge za odločitev mladih za kmetijski poklic. Najpogosteje so dijaki kot razlog navajali pestrost in razgibanost poklica. Drugi najpogostejši razlog je bila samostojnost pri delu, tretji pa delo z ljudmi in medsebojna pomoč. Drugi razlogi, ki so jih dijaki večkrat omenjali, so še ljubezen do narave, veselje do kmetijskega poklica in to, da imajo doma kmetijo. Prednosti kmetijskega poklica so videli v delu in življenju v naravi, ustvarjalnosti in pestrosti dela ter zagotovljenosti delovnega mesta. Kot slabosti kmetijskega poklica so navajali majhen ugled poklica, pomanjkanje prostega časa oz. počitnic in nizke dohodke iz kmetijstva.

2.2.2 Notranji motivi, ki vplivajo na poklicno odločanje v kmetijstvu

Za Slovenijo so značilni razdrobljenost kmetijskih posesti, slaba starostna in izobrazbena struktura gospodarjev, neugodni reliefni pogoji za kmetijsko pridelavo in premajhna stopnja samooskrbe, posledično pa tudi slaba promocija slovenskih izdelkov na trgu. Številne majhne kmetije se bojijo velikih naložb v dopolnilne dejavnosti, saj jim predstavljajo največji del dohodka, ki lahko ob slabih odločitvah prinese zadolževanje ali propad kmetije. Večje kmetije pa velikokrat za to preprosto nimajo časa. Velika nevarnost grozi tudi v obliki zaraščanja površin, podnebnih sprememb, slabe produktivnosti kmetijstva, konkurenčnosti zunanjega trga, izgube najboljše kmetijske zemlje zaradi pozidave in prometnih mrež ter nezaveščanja slovenskih porabnikov o slovenskih proizvodih (Bernik, 2010).

Prednosti slovenskega kmetijstva, ki jih vidi Bernikova (2010), so: tradicija, pridni in delavni ljudje, kakovost pridelkov, porast družinskih kmetij z izobraženimi mladimi ljudmi in raznolikost pokrajine, ki lahko omogoča razvoj različnih panog, turizma in rekreacije.

Povezovanje kmetov in družinskih kmetij lahko olajša dostop na trg in poveča prilagodljivost na spremembe na njem.

Kerbler (2008) v svoji raziskavi ugotavlja, da večja oddaljenost kmetij od administrativnih in zaposlitvenih središč, prometnih poti ter različnih drugih storitvenih dejavnosti zmanjša zagotovljenost nasledstva. Enak učinek ima tudi izoliranost kmetij. Številčnejše kmetije imajo večjo izbiro in verjetnost nasledstva ter boljšo storilnost na kmetiji. Več generacij spodbudno vpliva na odločitve glede prevzemov kmetij (tradicija). Večje število otrok v družini (predvsem moškega spola) poveča verjetnost za zagotovitev naslednika. Na slovenskih kmetijah še vedno prevladuje patriarhalna miselnost, zato so hčere velikokrat alternativna izbira. Predvideni nasledniki z višjo izobrazbo se redkeje odločajo za nadaljnjo kmetovanje in prevzem kmetije, saj so zaslužki iz nekmetijske dejavnosti veliko večji. Če ima bodoči naslednik le formalno kmetijsko izobrazbo in izkušnje iz otroštva, je večja verjetnost, da bo prevzel kmetijo. Vlaganje v kmetijsko izobraževanje in nenehno strokovno usposabljanje ter dopolnjevanje je velika naložba, ki ji je treba nameniti večjo pozornost. Na kmetijah, kjer se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi, je večja verjetnost za naslednika. Z višanjem stopnje tržnosti se povečuje verjetnost naslednikove odločitve za prevzem kmetije. Na kmetijah, kjer prevladujejo dohodki iz virov na kmetiji, je večja verjetnost nasledstva. Razloga za to sta navezanost na domačo zemljo in privzgojeno veselje do dela na kmetiji. Subvencije imajo izredno pozitiven vpliv na nasledstvo na kmetijah, saj omogočajo razvoj kmetij in skrb mlajših družinskih članov za starejše. Ne nazadnje ima tudi velikost kmetije velikokrat vpliv na odločitev naslednika za kmetovanje. Večja ko je kmetija, večja je verjetnost nasledstva.

2.2.3 Zunanji motivi, ki vplivajo na poklicno odločanje v kmetijstvu

Mladi se odločajo za prevzem kmetije predvsem iz ekonomskih razlogov (Kerbler, 2008). Prehajanje ponudbe dela v nekmetijska gospodarstva je posledica dolgoročnega padanja cen kmetijskih pridelkov, kar slabša dohodkovni položaj kmetijstva v primerjavi z drugimi panogami. Čeprav tehnični napredek omogoča naraščanje obsega proizvodnje na kmetiji, na žalost zmanjšuje potrebo po dodatni delovni sili, to pa vodi v podzaposlenost v kmetijstvu (Juvančič, 2002). Dohodek na kmetiji je dostikrat manjši od dohodka iz nekmetijske dejavnosti, zato so pogoste zaposlitve zunaj kmetije (Pinterič, 2005).

Razlike med mestom in vasjo se zmanjšujejo. Dobra prometna, socialna in kulturna infrastruktura omogoča lažje življenje na podeželju. Ker se industrija seli na podeželje, se izboljšujejo ekonomske in elektronske povezave z mestom (Juvančič, 2002). Tudi povezave med samimi vasmi so boljše. Ob dobrih prometnih povezavah posameznikom tako ni treba zapustiti doma oz. domačega kraja, ko iščejo zaposlitev zunaj kmetije (Pinterič, 2005).

Ob tem je treba omeniti, da so ključnega pomena tudi razmere na trgu dela. Da bi kmetijsko gospodarstvo ob današnjih razmerah lahko preživel in ohranjalo primerno dohodkovno raven, se večina gospodinjstev odloča za dodatno zaposlitev zunaj kmetije (Juvančič, 2002). Primožičeva (2010) navaja, da je ena izmed mogočih prednosti dopolnilnih dejavnosti ta, da se lahko z njimi ukvarjamo vse leto. Različne domače izdelke lahko kmetije ponudijo kot del turistične ponudbe, če se ukvarjajo s turizmom.

Kmetijska politika lahko s svojimi ukrepi vpliva tudi na spremembe razmer na kmetijskih trgih. Na spremembe na trgu dela vplivajo spremembe v zunanjetrgovinskih ureditvah kmetijstva. Zaposlenost v kmetijskem sektorju se lahko še izboljša z vzpostavitvijo enotnega trga in enotnim vodenjem kmetijske politike (Juvančič, 2002).

2.3 UKREPI SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE EU ZA SPODBUJANJE MLADIH ZA KMETIJSKI POKLIC

2.3.1 Razvoj skupne kmetijske politike (SKP)

V obdobju po letu 2006 je skupna kmetijska politika začela urejati področje celovitega razvoja podeželja. Nova politika razvoja podeželja je celovitejša in preprostejša ter skladna z interesi ljudi. Povečuje konkurenčnost, spodbuja širjenje dejavnosti, prizadeva si za napredek in večje zaposlitvene možnosti na podeželju v skladu s trajnostnim razvojem ter izboljšuje varstvo okolja. Na podlagi novih uredb politika vključuje inovacije ter upošteva potrebo po prestrukturiranju kmetijskih in gozdarskih dejavnosti. Ljudje so seznanjeni s kakovostjo in varnostjo hrane, upošteva pa se tudi njihove interese po razvedrilnih dejavnostih na podeželju. V ospredju ukrepov so upoštevanje položaja kmeta v

prehranjevalni verigi, vprašanja upravljanja zemljišč ter potrebe kmetov in drugih prebivalcev podeželja (Program razvoja ..., 2008).

Politika programa razvoja podeželja 2007–2013 (PRP) se osredotoča na štiri področja, tako imenovane »osi«. Prva os predstavlja izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva, druga os skrb za varovanje okolja in upravljanje zemljišč, tretja os področje kakovosti življenja na podeželju in ekonomsko diverzifikacijo, četrta os, ki temelji na izkušnjah LEADER (Liaison Entre Actions de Developpment de l'Economie Rurale), pa lokalne pristope k razvoju po načelu od spodaj navzgor (Program razvoja ..., 2008).

Snovalci programa so se zavedali, da bo treba v prihodnje kmetijstvo izboljšati. Večji poudarek bo na izboljšanju starostne in izobrazbene strukture kmetijskih gospodarstev, povečanju konkurenčne sposobnosti kmetijstva, zagotavljanju dohodkovne stabilnosti in večnamenskosti kmetij. Na področjih, ki se dotikajo okolja, bo treba zagotoviti (Bernik, 2010):

- stabilno pridelavo varne, kakovostne in cenejše hrane, prehransko varnost ter višjo stopnjo samooskrbe,
- ohranitev poseljenosti in obdelanosti podeželja ter krajine,
- trajno ohranitev rodovitnosti kmetijskih zemljišč,
- varstvo kmetijskih zemljišč pred onesnaževanjem in nesmotrno uporabo,
- ohranitev in izboljšanje virov za trajnostno pridelavo hrane,
- uresničevanje načel varstva okolja in ohranjene narave ter genskih virov.

Posledice podnebnih sprememb so že vidne po vsem svetu, najopaznejše pa so v kmetijstvu. Spremembe bodo vse pogostejše vplivale na pridelke, živinorejo in lokacijo proizvodnje, zato bo treba uvesti nove ukrepe. V primeru večjih škod v kmetijski pridelavi bo treba vzpostaviti sistem vzajemnega zavarovanja, ki bo zagotavljal dohodkovno varnost. Za doseganje potenciala kmetijskih zemljišč bo treba prilagoditi obseg in način reje živali. Več sredstev bo treba nameniti aktivnim oblikam zmanjševanja tveganj, na primer za protitočne mreže, namakalne in osuševalne sisteme, vodna zajetja ... (Bernik, 2010).

Ne pozabimo omeniti, da so pomembna tudi izobraževanja in informiranja ljudi o podnebnih spremembah in mogočih prilagoditvah v kmetijstvu. Nujne bodo številne raziskave o pogostosti in ekstremnih učinkih vremena. Bernikova (2010) predlaga, da se vzpostavi kakovosten informacijski sistem za spremljanje vpliva podnebnih sprememb na kmetijstvo in gozdarstvo ter sistem kazalcev za spremljanje uspešnosti ukrepov. Država naj z oglaševalskimi akcijami seznanja ljudi s splošnimi posledicami podnebnih sprememb. Zaželena je vzpostavitev dobrega sistema za zgodnje obveščanje o naravnih nesrečah. Na koncu Bernikova (2010) dodaja, da sta pomembni tudi krepitev in širitev delovanja kmetijsko - svetovalne službe.

2.3.2 Ukrepi SKP namenjeni spodbujanju generacijskega prenosa in izboljševanju starostne strukture na kmetijskih gospodarstvih

Posebnosti PRP sta podpora za predčasno upokojevanje in pomoč mladim kmetom. Vemo, da je večina gospodarjev v Sloveniji starejša od 50 let. Ti gospodarji še vedno kmetujejo, ker nimajo naslednikov, da bi prevzeli kmetijo. Tradicija in navezanost na zemljo sta glavna vzroka za to, da ostareli kmetje ne opustijo kmetovanja (Avsec in Erjavec, 2005). Na koncu omenimo še podporo za usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu ter podporo za ustanavljanje in razvoj mikropodjetij. Zadnja je novost v kmetijstvu (MKGP, 2011b).

Pomoč mladim kmetom

Zahteve za pridobitev podpore mladim kmetom so (MKGP, 2010: 4):

- prevzemnik kmetije mora biti star od 18 do 40 let,
- ustrezna izobrazba in poklicna usposobljenost prevzemnika,
- prevzemnik mora prvič prevzemati lastništvo kmetijskega gospodarstva v celoti,
- ob vložitvi vloge mora vlagatelj prevzeti celotno kmetijo,
- prevzemnik mora postati nosilec in lastnik kmetijskega gospodarstva, ki obsega vsaj 3 ha primerljivih kmetijskih površin oz. ima v stalni reji določeno število živine,
- predložiti je treba poslovni načrt za obdobje petih let.

Gospodarstvo mora izpolnjevati predpisane zahteve glede okolja, higiene in dobrega počutja živali. Kmetija mora pokazati dobro gospodarsko sposobnost. Vse našteje zahteve mora mladi prevzemnik izpolniti v roku petih let po prevzemu. Kakršne koli prilagoditve kmetijskega gospodarstva morajo biti opravljene v roku največ petih let. Prejemnik podpore je nosilec kmetijskega gospodarstva. Odločitev o dodelitvi podpore mora biti sprejeta najpozneje v 12 mesecih po prevzemu. Podpora se odobri v obliki enkratne finančne pomoči. Njena vrednost znaša največ 40.000 evrov na upravičenca. Višina podpore se določi na podlagi doseženih in ovrednotenih točk popolne vloge, ki mora izpolnjevati predpisane zahteve. Merila za ocenjevanje obsegajo naslednja področja: obseg primerljivih kmetijskih površin v uporabi oziroma število živali, zavarovanje iz kmetijske dejavnosti, končana izobrazba vlagatelja, starostna struktura in demografska struktura na kmetiji, okoljski vidiki kmetijske proizvodnje, lokacija kmetije glede na območje, lokacija kmetije glede na razvoj regije, kakovost proizvodov in varnost živil ter stroški, nastali s prenosom (MKGP, 2010).

Pomoč za zgodnje upokojevanje

Podpora za predčasno upokojevanje naj bi zagotovila primeren dohodek ostarelim kmetom in spodbudila mlade kmete, da se odločijo za prevzem kmetije. Z ukrepom se želi doseči večjo mobilnost proizvodnih dejavnikov (Avsec in Erjavec, 2005). Zahteve za pridobitev pomoči za zgodnje upokojevanje so (MKGP, 2009: 2):

- oseba mora biti stara 57 let ali več,
- biti mora pokojninsko in invalidsko zavarovana na podlagi opravljanja kmetijske dejavnosti,
- ne sme imeti običajne upokojitvene starosti,
- pripravljena mora biti opustiti kmetijsko in gozdarsko dejavnost,
- prenosnik mora kmetovati vsaj 10 let pred predajo kmetije.

Prenosnik mora celotno gospodarstvo predati prevzemniku. Za svoje potrebe lahko obdrži le stanovanjsko enoto in največ 0,5 ha primerljivih kmetijskih površin. Finančna pomoč se prejema v obliki rente za obdobje desetih let. Zadnji prejemek rente prenosnik prejme na svoj 70. rojstni dan, pozneje je višina rente enaka pokojnini. Znesek rente je sestavljen iz

fiksne delo, ki znaša 5.000 evrov na kmetijo na leto, in variabilnega dela, ki je odvisen od velikosti prenesene kmetije. V celotnem obdobju prejemanja rente znesek ne sme preseči 110.000 evrov na prenosnika (MKGP, 2009).

Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu

Ukrep podpira usposabljanje po programih ali delih programov s področja kmetijstva, gozdarstva ali prehrane. Cilj ukrepa je podpora izobraževanju za dvig ravni usposobljenosti za delo v kmetijstvu in gozdarstvu ter prispevek k izboljšanju izobrazbene strukture in s tem k dvigu produktivnosti dela. Za podporo lahko zaprosijo nosilci kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s primarno kmetijsko pridelavo kmetijskih proizvodov. Zanje lahko zaprosijo tudi lastniki oz. solastniki zasebnih gozdov, ki se ukvarjajo s primarno pridelavo in predelavo kmetijskih ter gozdarskih proizvodov. Sredstva se upravičencu dodelijo kot nadomestilo stroškov v obliki nepovratnih sredstev, od tega jih 75 % zagotovi EU, 25 % pa Republika Slovenija. Najmanjši znesek znaša 50 evrov na vlogo, najvišji pa 1.000 evrov na vlogo na celotno koledarsko leto. Posamezni upravičenec lahko tako v celotnem programskem obdobju pridobi največ 30.000 evrov. Za pridobitev nepovratnih sredstev morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji (MKGP, 2011a):

- za usposabljanje mora biti izdan račun, stroški pa plačani,
- kmetijsko gospodarstvo mora biti na dan oddaje vloge vpisano v register kmetijskih gospodarstev,
- usposabljanje ali izobraževanje mora biti dokazano s potrdilom o opravljenem usposabljanju ali s potrdilom o uspešnem zaključku.

Podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij

Ukrep prispeva k razvoju dodatnih dejavnosti na podeželju in s tem k izboljšanju učinkovitosti razporejanja dela na podeželju. Zagotavlja tudi dodatne zaposlitvene možnosti in povečuje dohodek gospodarstva. Odgovorna oseba postane samostojni podjetnik posameznik, zakoniti zastopnik gospodarske družbe ali zadruga. Vlagatelj mora predložiti popolno vlogo, poravnati vse davke in prispevke ter imeti sedež podjetja zunaj mest v Republiki Sloveniji. Navajati mora le podatke iz uradnih evidenc. Izvesti mora naložbo zunaj dejavne kmetije, kar pomeni, da mora ustvariti bruto dohodek iz kmetijskih,

gozdarskih in dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, in sicer vsaj v višini ene bruto minimalne plače. Vlagatelj mora zagotavljati ohranitev oz. povečanje števila zaposlenih. Pri tem ne sme presegati kriterijev za mikropodjetja, ki določajo manj kot deset zaposlenih in manj kot 2.000.000 evrov čistega prihodka od prodaje in/ali vrednosti aktive. Finančna pomoč se zagotovi v obliki nepovratnih sredstev, ki znašajo najmanj 3.500 evrov. Posameznik lahko pridobi največ 200.000 evrov v obdobju zadnjih treh proračunskih let. Kar 40 % izdatkov mora zagotoviti upravičenec sam, 60 % pa jih pridobi iz javnih virov (MKGP, 2011b).

2.4 DELOVANJE SISTEMA SOCIALNEGA ZAVAROVANJA V KMETIJSTVU

Sistema socialnega in zdravstvenega varstva zagotavljata materialno in socialno varnost delavca pred izgubo dohodka zaradi različnih dejavnikov, kot so smrt, bolezen, starost ali brezposelnost, in določeno zdravstveno varnost (Kalčič, 1996). Najpogosteje zastopani sistemi socialnih zavarovanj so pokojninsko, zdravstveno in invalidsko zavarovanje ter zavarovanje za primer brezposelnosti. Vzroki za večje povpraševanje po socialnih zavarovanjih so: povečanje deleža starejših prebivalcev, večje tveganje za poškodbe na terenu in s stroji ter finančna nestabilnost kmetije (Bubnov Škoberne, 1999). Pri ženskah zasledimo tudi zavarovanje za porodniško varstvo (Černič Istenič, 2002).

Skozi obdobja razvoja socialnega zavarovanja so pravice kmetov dosegle zelo visoko raven, ki se lahko primerja s pravicami delavcev. To je bilo mogoče zaradi solidarnosti družbenega sektorja gospodarstva in državnega financiranja. Za kmete veljajo določene posebnosti glede pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Kmečka gospodarstva so vključena v enoten sistem socialnega zavarovanja. Lastnik kmečkega gospodarstva in drugi člani kmečkega gospodinjstva se morajo ukvarjati s kmetijsko dejavnostjo kot edinim ali glavnim poklicem. Vsi člani morajo biti stari nad 15 let, prav tako pa morajo biti zdravstveno sposobni. Njihov katastrski ali drug dohodek mora ustrezati znesku minimalne plače. Če kmetje ne dosegajo predpisanega katastrskega dohodka za vključitev v obvezno zavarovanje, lahko izbirajo med možnostma, da se zavarujejo za ožji ali širši obseg pravic. Pri tem si lahko sami izberejo višino osnove prispevka, ki ga bodo plačevali. Po letu 2004 jim je bila dana tudi možnost plačevanja prispevkov za starševsko varstvo, zdravstveno varstvo, povračilo potnih stroškov, pogrebno, za poškodbe pri delu in poklicne bolezni.

Nazadnje omenimo še, da so kmetje edini, ki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje plačujejo prispevek v višini 15,5 % od osnove (Žlavs Koštomaj, 2008).

Po podatkih mesečnega statističnega pregleda (ZPIZ, 2010) je bilo leta 2002 ob popisu prebivalstva število kmečkih pokojnin 7.420. V letu 2009 je bilo kmečkih pokojnin le še 2.087. Tudi število invalidskih zavarovanj se je zmanjšalo. V letu 2002 jih je bilo 97.621, v letu 2009 pa 92.123. K temu sta prispevali netočnost in nejasnost sprememb zakona o pokojninskem zavarovanju glede števila oseb na kmetiji, ki se morajo nujno zavarovati.

Černič Isteničeva (2002) je v svoji raziskavi vključevanja žensk v razvoj podeželja komentirala podatke o deležu plačevanja prispevkov za socialno varstvo. Podatki so pokazali, da je bilo največ žensk vključenih v zdravstveno zavarovanje (87,7 %), sledijo vključenost v pokojninsko in zdravstveno zavarovanje s 77,1 %, zavarovanje za primer brezposelnosti s 73,9 % in zavarovanje za porodniško varstvo s 64,5 %. Plačevanje zavarovanj je bilo povezano z zaposlitvenim statusom in starostjo žensk.

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 MATERIAL

Anketo smo izvedli na Centru biotehnikе in turizma - Grm Novo mesto, in sicer na oddelku Kmetijska šola Grm in biotehniška gimnazija. V vzorec smo vključili dijake 1. letnika, smer kmetijsko-podjetniški tehnik, in dijake 4. letnika, smer kmetijski tehnik. V anketo smo zajeli 58 dijakov, ki večinoma prihajajo iz okolice Novega mesta.

Anketni vprašalnik sestavlja 32 vprašanj (Priloga A). Večina vprašanj je zaprtega tipa. To pomeni, da ima anketiranec že vnaprej pripravljenih več odgovorov. Svojo odločitev označi tako, da obkroži črko pred zelenim odgovorom. Na pet vprašanj so anketiranci odgovarjali v obliki odprtih vprašanj. Za tak tip vprašanj smo se odločili, ker povsod nismo vnaprej vedeli, kakšni bi lahko bili odgovori.

Vprašalnik je razdeljen na tri sklope. Prvi sklop vprašanj se nanaša na splošne podatke o kmetiji in njenih članih:

- velikost kmetije (kmetijske površine, njive, gozd, sadovnjaki, travniki ...),
- usmerjenost kmetije,
- kmetijska panoga, s katero se kmetija preživlja,
- lega zemljišč,
- opremljenost kmetije s kmetijskimi stroji,
- življenjski standard kmetije,
- prednosti in slabosti vstopa Slovenije v EU,
- lastnik kmetije,
- naslednik kmetije,
- seznanitev s programom razvoja podeželja in ukrepom zgodnjega upokojevanja ter vključenost kmetije v sam program,
- vrste, prednosti in slabosti subvencij,
- število družinskih članov, otrok in generacij v gospodinjstvu,
- viri dohodka kmetije, izobrazba in zaposlenost staršev,
- prebiranje strokovne literature,

- obiskovanje društev.

Drugi sklop anketnih vprašanj zajema sodelovanje in odločanje družinskih članov pri različnih opravilih na kmetiji. Upoštevali smo tudi odnose s sosednjimi kmetijami. Zanimalo nas je, ali si kmetje med seboj pomagajo pri kmetijskih opravilih, kot npr. pri košnji in spravilu trave, baliranju, delu v gozdu, nakupu semen, sadik, krme za živali in s strojno opremo. Vključili smo tudi možnost pomoči zadruga.

Tretji sklop vprašanj se nanaša na izbiro smeri izobrazbe dijaka. Želeli smo pridobiti podatke o ključnih dejavnikih, ki so pripomogli k odločitvi za kmetijsko šolo. Zanimali so nas tudi nadaljnji načrti dijakov glede izbire šolanja in zaposlitve v kmetijskem sektorju. Z vprašanji smo zajeli tudi dejavnike prednosti in slabosti kmetijskega poklica, kot jih zaznavajo dijaki.

3.2 METODE DE LA

Analizo podatkov smo izvedli s programom SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), ki je najbolj razširjen program za statistično analizo anketnih podatkov. Podatke, pridobljene z anketo, smo vnesli v programu Excel in jih uredili, nato pa prenesli v program SPSS. Pri obdelavi podatkov smo uporabili tehnike enostavnih frekvenčnih prikazov, deskriptivne statistike ter kontingenčne preglednice s pripadajočimi izračuni χ^2 (hi – kvadrat test) oz. Kruskal-Wallis testa. Kruskal-Wallis test je neparametrični test, ki se uporablja pri primerjavi treh ali več neodvisnih skupin vzorčnih podatkov. Test ne vsebuje nobenih predpostavk o distribuciji podatkov. Če je vrednost χ^2 nič, to pomeni, da med opazovanimi vzorčnimi skupinami ni razlik (Košmelj in Kastelec, 2002).

Nekatere odgovore smo prikazali grafično v obliki tortnega grafikona ali histograma. Pri analizi večine vprašanj smo primerjali odgovore med mestnimi in podeželskimi dijaki. Pri vprašanjih, ki se nanašajo na motive odločanja za kmetijsko šolo ter pozitivne oz. negativne strani kmetijskega poklica, smo primerjali odgovore dijakov, ki prihajajo s kmetije, z odgovori tistih, ki ne prihajajo s kmetije. Za statistično značilne razlike med odgovori smo upoštevali petodstotno tveganje.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 SPLOŠNI PODATKI O AKENTIRANCIH

Anketo je izpolnilo 58 dijakov. Od tega je bilo 27 dijakov (46,6 %) iz prvega letnika in 31 dijakov (53,4 %) iz četrtega letnika. V prvem letniku je bilo 17 dijakov (63,0 % od 27 dijakov) starih 15 let in devet dijakov (33,3 %) 16 let. Le en dijak (3,7 %) je bil star 17 let. V četrtem letniku sta bila dva dijaka (6,5 % od 31 dijakov) stara 17 let, 22 dijakov (71 %) je bilo starih 18 let in šest dijakov (19,3 %) 19 let. Le en dijak (3,2 %) je bil star 20 let.

Med 58 anketiranci je bilo 40 dijakov (69,0 %) in 18 dijakinj (31,0 %). Od tega je bilo v prvem letniku 19 dijakov (70,4 %) in osem dijakinj (29,6 %), v četrtem letniku pa 21 dijakov (67,7 %) in 10 dijakinj (32,3 %). Vsi dijaki so iz okolice Novega mesta – 18 (31,0 %) jih prihaja iz mesta, 40 (69,0 %) pa s podeželja.

4.2 ZNAČILNOSTI KMETIJ

Rezultati so pokazali, da na kmetiji živi 49 dijakov (84,5 %). S kmetije prihaja 15 mestnih dijakov in 34 podeželskih dijakov, medtem ko trije mestni dijaki in šest podeželskih dijakov ne prihaja s kmetije. Test $\chi^2 = 0,026$ in vrednost $p = 0,872$ kažeta, da med bivanjem na kmetiji in okoljem, iz katerega prihajajo dijaki, ni statistično značilne razlike.

Dijake smo povprašali po velikosti posameznih kmetijskih površin na njihovih kmetijah. Zanimala nas je velikost 'njiv in travnikov', 'pašnikov in senožeti', 'gozdnatih površin', 'sadovnjak', 'vinogradov' ter 'skupnih kmetijskih površin'. Največ dijakov (44 dijakov oz. 89,8 %) je podalo podatke o velikosti vseh površin. Povprečna velikost vseh površin znaša 43,7 ha. Najmanjša kmetijska površina obsega 1,5 ha, največja pa 195,5 ha. Med vsemi kmetijskimi površinami je največ njiv in travnikov (pri 41 dijakih oz. 83,7 %). Njihova povprečna površina znaša 26,28 ha, najmanjša površina znaša 2 ha, največja pa 90 ha. Razlika med najmanjšo in največjo površino njiv in travnikov znaša kar 88 ha. Sledijo gozdnate površine (pri 40 dijakih oz. 81,6 %). Povprečna velikost gozda je približno 12 ha. Velikost pašnikov in senožeti na kmetijah je navedlo 28 dijakov (57,1 %). Enak delež

dijakov je navedel tudi podatek o velikosti vinogradov. Povprečna velikost pašnikov znaša 8,46 ha, vinogradov pa 2,36 ha. Razlika med najmanjšo in največjo velikostjo pašnikov je 49 ha, pri vinogradih pa 15 ha (Preglednica 1). Najmanj dijakov (13 oz. 26,5 %) je vpisalo podatek o velikosti sadovnjakov. Njihova povprečna velikost znaša približno 2 ha, najmanjša 0,1 ha, največja 15 ha. Nekateri podatki niso bili pridobljeni, saj dijaki niso poznali velikosti določenih površin.

Preglednica 1: Kmetijske površine kmetij, na katerih živijo dijaki (število in deleži)

		Njive in travniki	Pašniki in senožeti	Gozd	Sadovnjaki	Vinogradi	Skupne površine
Površine	Število	41	28	40	13	28	44
	%	83,7	57,1	81,6	26,5	57,1	89,8
Povprečje (v ha)		26,28	8,46	12,22	2,208	2,361	43,736
Minimum (v ha)		2	1	1	0,1	0,1	1,5
Maksimum (v ha)		90	50	120	10,0	15,0	195,5

Pri vprašanju, ki se je nanašalo na usmerjenost kmetije, so imeli dijaki na voljo dva odgovora. Izbirali so med možnostma, da kmetija uporablja svoje pridelke zgolj za lastne potrebe ali da jih poleg tega prodaja tudi na trgu. Prvo možnost je izbralo 16 dijakov (27,6 %). Od tega je bilo sedem mestnih in devet podeželskih dijakov. Preostalih 32 dijakov (55,2 %) je izbralo drugi odgovor, in sicer osem mestnih in 24 podeželskih dijakov. Le en dijak se ni opredelil.

Pri vprašanju, s katero kmetijsko panogo se ukvarjajo na kmetiji, so dijaki lahko izbirali med naslednjimi odgovori: 'poljedelstvo', 'živinoreja', 'gozdarstvo', 'turizem na kmetiji', 'sadjarstvo in vinogradništvo' ter 'drugo'. Dijaki so lahko izbrali več odgovorov. Najbolj zastopana panoga je ukvarjanje zgolj z živinorejo, saj se je tako opredelilo 17 dijakov (29,3 %). Druga najpogostejša panoga, s katero se ukvarjajo na kmetijah, na katerih živijo dijaki, je poljedelstvo ob drugih panogah. Tako je odgovorilo 13 dijakov (22,4 %). Manj zastopane panoge so turizem na kmetiji (12,1 %), živinoreja ob drugih panogah (8,6 %) in samo poljedelstvo (8,6 %). Najmanj kmetij se ukvarja s sadjarstvom, vinogradništvom in gozdarstvom (3,4 %). Med drugimi panogami so dijaki navedli čebelarstvo, konjerejo in zelenjadarstvo.

Glede lege kmetijskih zemljišč kmetij je nekoliko več kot polovica dijakov poročala, da so kmetijska zemljišča deloma na strmih, deloma na položnih legah. Na kmetijah, katerih zemljišča so na položnih površinah, živi osem dijakov (13,8 %). Na kmetijah z ravninsko lego živi sedem dijakov (12,1 %). Le en dijak živi na kmetiji s strmimi zemljišči, dva dijaka pa na kmetiji z zelo strmimi zemljišči. Test $\chi^2 = 2,406$ in vrednost $p = 0,121$ kažeta, da med lego kmetijskih zemljišč in okoljem bivanja dijakov ni statistično značilne povezave.

Pri opremljenosti kmetij s potrebnimi kmetijskimi stroji so dijaki izbirali med naslednjimi odgovori: 'zelo slaba', 'slaba', 'srednja', 'dobra', 'zelo dobra'. Največ dijakov (34,5 %) je poročalo o dobri opremljenosti kmetij s kmetijskimi stroji. Na srednje dobro opremljenih kmetijah živi 13 dijakov (22,4 %). Na zelo dobro opremljenih kmetijah živi 11 dijakov (19,0 %). O zelo slabi opremljenosti svojih kmetij so poročali trije dijaki (5,2 %). Le en dijak je navedel, da je njihova kmetija slabo opremljena s stroji, en dijak pa je odgovoril z 'ne vem'.

Glede življenjskega standarda na kmetijah po vstopu Slovenije v EU je 26 dijakov (53,0 %) menilo, da je ta ostal približno enak. O slabšem življenjskem standardu je poročalo 11 dijakov (22,5 %). Življenjski standard se je izboljšal na petih kmetijah (10,2 %) in na prav toliko kmetijah tudi zelo poslabšal. Le dva dijaka (4,1 %) sta ocenila, da se je njihov življenjski standard z vstopom Slovenije v EU precej izboljšal.

Z naslednjim vprašanjem sem želela izvedeti, katere so prednosti in slabosti delovanja kmetije po vstopu Slovenije v EU. Tretjina dijakov je bila mnenja, da smo z vstopom pridobili odprt evropski trg za nakup in prodajo surovin ter pridelkov. Možnost sodelovanja kmetij na evropskih razpisih za pridobivanje subvencij na različnih področjih kmetijstva (30 %) je nekaterim omogočila obstoj kmetij in obnovo potrebnih kmetijskih strojev. Slabosti dijaki vidijo v slabših odkupnih cenah živil (53 %), predvsem mleka, in dražjih zdravilih za živali ter v dražjem osemenjevanju. Pogosto je bilo izraženo tudi mnenje, da novi evropski predpisi narekujejo več dela in prinašajo nepotrebno papirno dokumentacijo (24 %).

4.3 LASTNIK KMETIJE IN NJEGOV NASLEDNIK

Pri posredovanju informacije, kdo je glavni lastnik kmetije, so dijaki lahko izbirali med naslednjimi odgovori: 'oče', 'mati', 'oče in mati skupaj', 'stari oče', 'stara mati', 'stric', 'teta', 'oče in stari starši', 'mati in stari starši' ter 'nekdo drug' (Preglednica 2). Odgovor oče je izbralo 24 dijakov (41,4 %). Pri desetih dijakih (17,2 %) sta glavna lastnika kmetije oče in mati skupaj. Na kmetiji, katere lastniki so oče in stari starši, živi pet dijakov (8,6 %). Na kmetiji, katere lastnica je mati, živijo štiri dijaki (6,9 %). Na kmetiji, katere lastnik je stari oče, živijo trije dijaki (5,2 %). Lastnik dveh kmetij, na katerih živita dijaka (3,4 %), je stric, lastnica ene kmetije pa je stara mati (1,7 %).

Preglednica 2: Lastnik kmetije, na katerih živijo dijaki, glede na okolje bivanja (število in deleži)

	Mesto		Podeželje		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%
Oče	9	39,1	15	57,7	24	41,4
Mati	0	0,0	4	11,8	4	6,9
Oče in mati	2	13,3	8	23,5	10	17,2
Stari oče	0	0,0	3	8,8	3	5,2
Stara mati	1	6,7	0	0,0	1	1,7
Stric	2	13,3	0	0,0	2	3,4
Oče in stari starši	1	6,7	4	11,8	5	8,6

Pri naslednjih dveh vprašanjih smo želeli izvedeti, koliko so dijaki seznanjeni z novim programom razvoja podeželja Republike Slovenije, predvsem z ukrepom zgodnjega upokojevanja kmetov, in ali njihova kmetija sodeluje v tem programu. Podatki kažejo, da 23 dijakov (39,7 %) pozna program razvoja podeželja in ukrep zgodnjega upokojevanja. Od tega je bilo pet mestnih in 18 podeželskih dijakov. Programa razvoja podeželja ne pozna 26 dijakov (44,8 %), in sicer 10 mestnih in 16 podeželskih dijakov. V programu razvoja podeželja pri ukrepu zgodnjega upokojevanja ne sodeluje 13 kmetij (22,4 %), na katerih živijo dijaki, in sicer štiri mestni dijaki in devet podeželskih dijakov. Le trije podeželski dijaki (5,2 %) so navedli, da njihova kmetija sodeluje pri ukrepu zgodnjega upokojevanja. Največ dijakov (56,9 %) je navedlo, da ne pozna odgovora, in sicer

11 mestnih in 22 podeželskih dijakov. Izračun χ^2 testa je pokazal, da med poznavanjem in sodelovanjem kmetij v programu razvoja podeželja ter okoljem bivanja dijakov ni statistično značilne razlike ($\chi^2 = 0,546$ in $p = 0,460$).

Pri vprašanju, ali ima njihova kmetija že določenega naslednika, so imeli dijaki na voljo naslednje odgovore:

Odgovor 1: Sedanji gospodar je še mlad in ne razmišlja o nasledniku.

Odgovor 2: Kmetija ima naslednika, ki še ni dopolnil 18 let.

Odgovor 3: Kmetija nima niti naslednika niti dediča.

Odgovor 4: Kmetija ima naslednika, ki dela (in bo tudi po prevzemu kmetije) samo na kmetiji.

Odgovor 5: Kmetija ima naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen, vendar bo po prevzemu kmetije opustil zaposlitev.

Odgovor 6: Kmetija ima naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen, vendar bo po prevzemu kmetije ostal zaposlen.

Odgovor 7: Kmetija nima naslednika, ima pa dediča, ki ne namerava kmetovati.

Največ dijakov (22,4 %) je navedlo, da ima njihova kmetija že naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen zunaj kmetije, vendar bo ostal zaposlen tudi po prevzemu kmetije. Na kmetiji, ki že ima naslednika, vendar ta še ni dopolnil 18 let, živi 10 dijakov (17,2 %). Sledi odgovor, da kmetija že ima naslednika, ki dela samo na kmetiji (15,5 %). Na osmih kmetijah (13,8 %) je sedanji gospodar še mlad, zato ne razmišlja o nasledniku. Na kmetiji, kjer nimajo niti naslednika niti dediča, živijo trije dijaki (5,2 %). Trije dijaki (5,2 %) so navedli, da njihova kmetija nima naslednika, vendar ima dediča, ki ne namerava kmetovati. Pri treh kmetijah (5,2 %) imajo naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen zunaj kmetije, vendar bo po prevzemu kmetije opustil zaposlitev.

Pri tematiki o subvencijah iz kmetijstva smo dijake spraševali, ali njihove kmetije prejema neposredna plačila in katere vrste so. Na kar 45 (77,6 %) kmetijah prejema različna neposredna plačila. Med mestnimi dijaki je takih kmetij 14, med podeželskimi dijaki pa 31. Le na štirih kmetijah (6,9 %) ne prejema nobenih podpor. Izračun χ^2 testa je pokazal, da med pridobivanjem neposrednih plačil za podporo kmetij in okoljem bivanja

dijakov ni statistično značilne zveze ($\chi^2 = 0,063$ in $p = 0,801$). Največ kmetij prejema premije za živali, predvsem za govedo in drobnico (16,67 %), ter premije za obdelovanje kmetijskih površin (25,0 %). Manj pridobljenih sredstev je namenjenih pomoči pri nakupu čebelarске opreme in kmetijske mehanizacije. Eden izmed dijakov je zapisal, da so bili med prejemniki sredstev za podporo mladim prevzemnikom kmetij.

4.4 DRUŽINSKI ČLANI IN NJIHOVI VIRI DOHODKA

V nadaljevanju nas je zanimalo, koliko družinskih članov živi v gospodinjstvih dijakov in koliko je od tega otrok. Prevladujejo gospodinjstva, ki štejejo pet članov (32,8 %). Iz takih gospodinjstev prihajajo štiri mestni dijaki in 15 podeželskih dijakov. Sledijo gospodinjstva s šestimi člani (22,4 %), s štirimi člani (20,7 %) in s sedmimi člani (19 %). Test $\chi^2 = 12,565$ in vrednost $p = 0,002$ kažeta, da na število družinskih članov vpliva ekonomsko stanje družine. Prevladujejo gospodinjstva s tremi otroki (37,9 %), iz katerih prihaja šest mestnih in 16 podeželskih dijakov. Sledijo gospodinjstva z dvema otrokoma (29,3 %), v katerih živi osem dijakov iz prvega in devet dijakov iz četrtega letnika. Tudi v tem primeru je izračun χ^2 testa pokazal, da na število otrok v gospodinjstvu vpliva ekonomsko stanje družine ($\chi^2 = 10,849$ in $p = 0,004$).

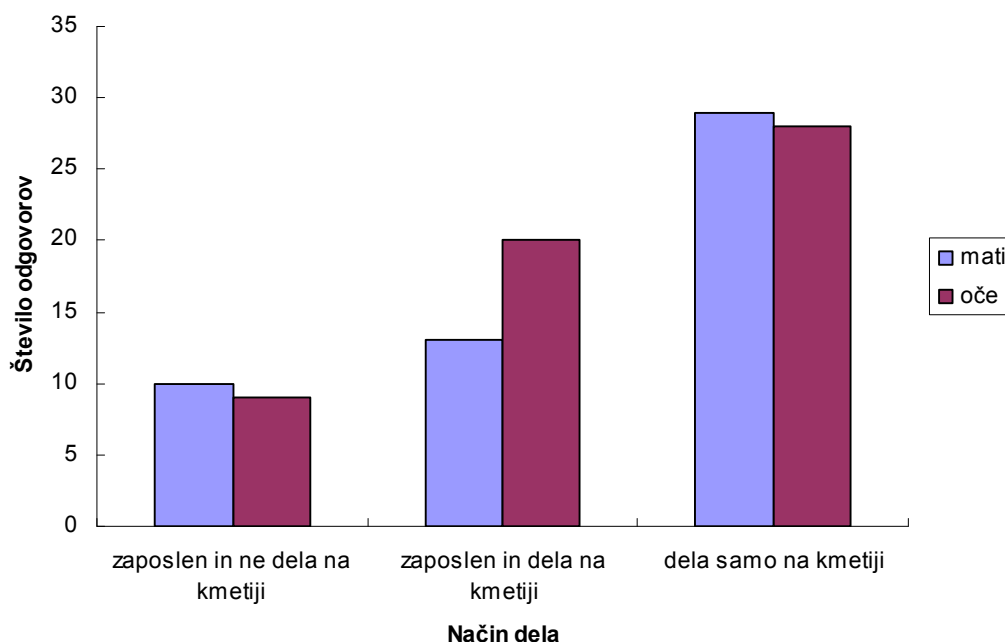
V gospodinjstvih s tremi generacijami živi 37 dijakov (63,8 %), od tega 26 podeželskih in 11 mestnih dijakov. V gospodinjstvih z dvema generacijama živi 21 dijakov (36,2 %) – 11 podeželskih in sedem mestnih dijakov. Izračun neparametričnega χ^2 testa je pokazal, da na število generacij v gospodinjstvu vpliva stanje prihodka vseh družinskih članov ($\chi^2 = 6,736$ in $p = 0,034$).

Pri virih dohodka vseh odraslih članov so imeli dijaki na izbiro naslednje odgovore: 'vsi člani delajo samo na kmetiji', 'vsaj en član dela samo na kmetiji' in 'vsi člani so zaposleni zunaj kmetije' (Preglednica 3). Odgovor, da vsaj en družinski član pridobiva svoj dohodek samo iz dela na kmetiji, je podalo 21 dijakov (36,2 %). Odgovor, da vsi družinski člani pridobivajo dohodek zunaj kmetije, je izbralo 20 dijakov (34,5 %). Le 17 dijakov (29,3 %) je odgovorilo, da odrasli člani gospodinjstva pridobivajo dohodek samo iz dela na kmetiji. Izračun χ^2 testa je pokazal, da je med viri pridobivanja dohodka vseh družinskih članov in bivanjem na kmetiji statistično značilna razlika ($\chi^2 = 11,782$ in $p = 0,001$).

Preglednica 3: Vir pridobivanja dohodka odraslih članov gospodinjstva, na katerih živijo dijaki, glede na bivanje na kmetiji (število in deleži)

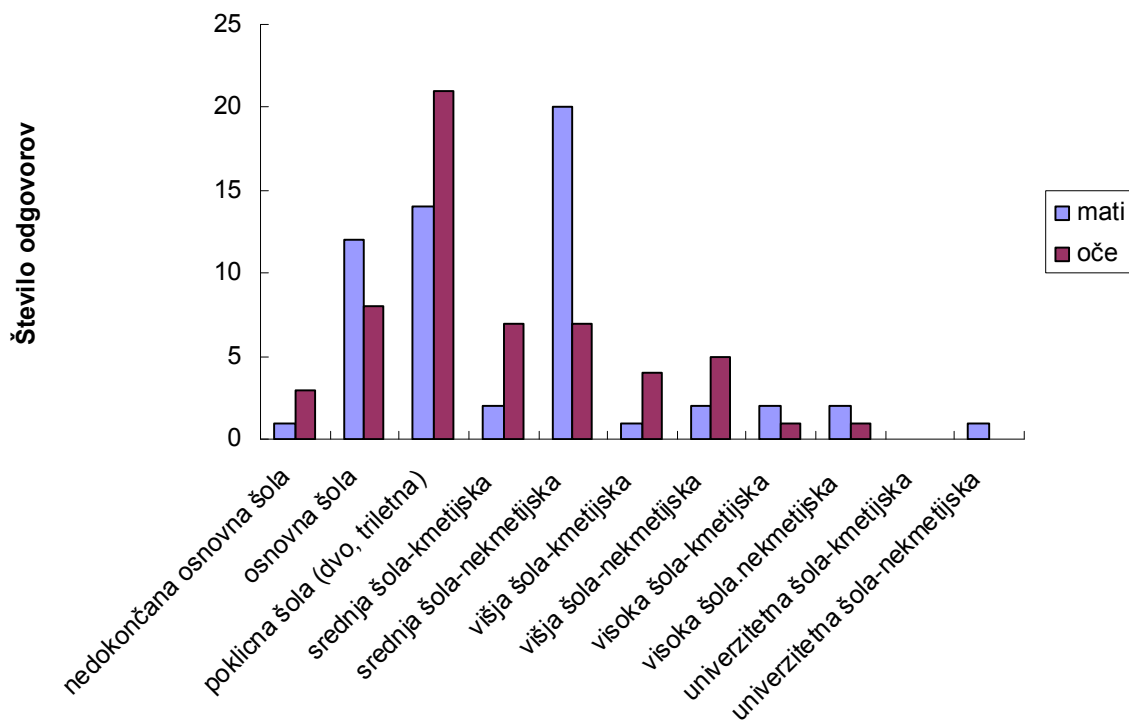
	Kmetijo nimajo		Kmetija		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%
Vsi člani delajo samo						
na kmetiji	3	16,7	14	35,0	17	29,3
Vsaj en član dela samo						
na kmetiji	6	33,3	15	37,5	21	36,2
Vsi člani so zaposleni						
izven kmetije	9	27,5	11	50,0	20	34,5

Glede oblike opravljanja dela staršev na kmetiji so dijaki odgovarjali posebej za očeta in posebej za mater (Slika 1). Izbirali so med odgovori: 'je zaposlen/a in ne dela na kmetiji', 'je zaposlen/a in hkrati dela na kmetiji' in 'dela samo na kmetiji'. Največ očetov dela samo na kmetiji (48,3 %). Tako je odgovorilo 20 podeželskih in osem mestnih dijakov. Očetje 20 dijakov (34,5 %) so zaposleni in delajo na kmetiji, kar je navedlo 14 podeželskih in šest mestnih dijakov. Samo devet dijakov (15,5 %) je zapisalo, da so njihovi očetje zaposleni in ne delajo na kmetiji, in sicer pet podeželskih in štirje mestni dijaki. Največ mater dela samo na kmetiji (50,0 %), kar je navedlo 23 podeželskih in šest mestnih dijakov. Matere 13 dijakov (22,4 %) so zaposlene in hkrati delajo tudi na kmetiji, kar je navedlo osem podeželskih in pet mestnih dijakov. Matere desetih dijakov (17,2 %) so zaposlene in ne delajo na kmetiji, kot so navedli štirje dijaki s podeželja in šest dijakov iz mesta. Tudi tokrat je izračuni χ^2 testa pokazal statistično značilne razlike med opravljanjem dela staršev dijakov in bivanjem na kmetiji (mati: $\chi^2 = 16,412$ in $p = 0,001$; oče: $\chi^2 = 23,300$ in $p = 0,001$).

Slika 1: Oblika zaposlitve staršev dijakov (število odgovorov)

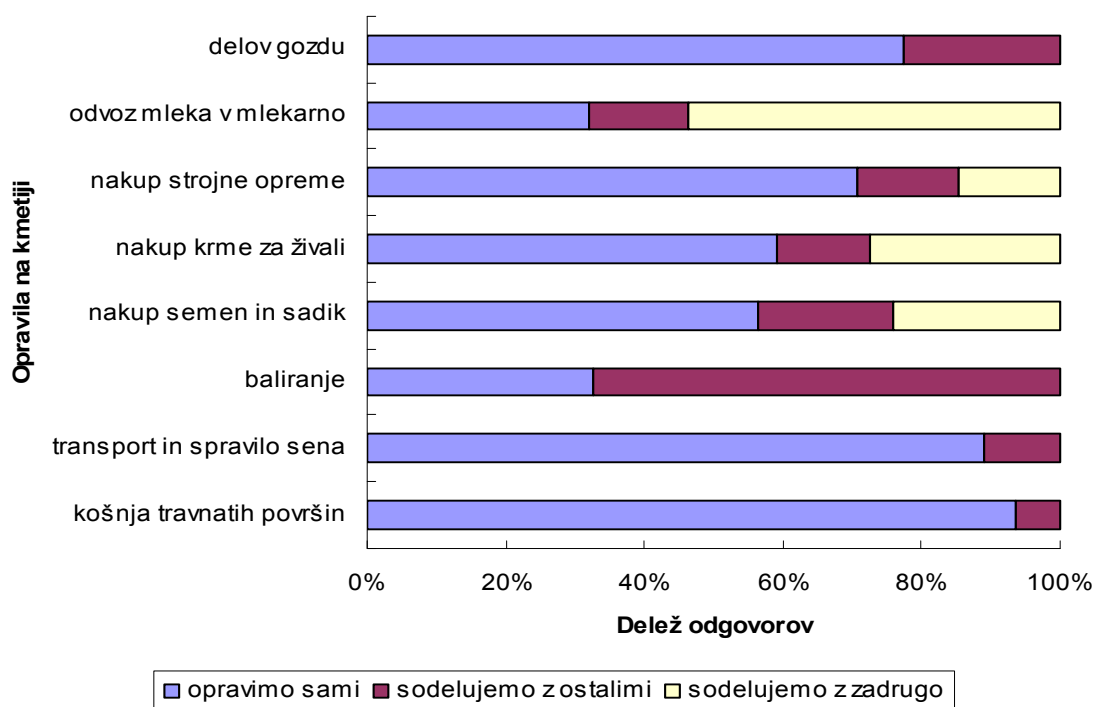
Ko smo dijake spraševali po izobrazbi njihovih staršev, so imeli na voljo naslednje odgovore: 'nedokončana osnovna šola', 'osnovna šola', 'poklicna šola', 'srednja kmetijska šola', 'srednja nekmetijska šola', 'višja kmetijska šola', 'višja nekmetijska šola', 'visoka kmetijska šola', 'visoka nekmetijska šola', 'univerzitetna šola – kmetijska smer' in 'univerzitetna šola – nekmetijska smer'. Pri očetih prevladuje poklicna izobrazba (36,2 %), ki jo je navedlo sedem mestnih in 14 podeželskih dijakov (Slika 2). Sledita osnovnošolska (13,8 %) in srednješolska izobrazba (12,1 %). Pri materah prevladuje srednješolska nekmetijska izobrazba (34,5 %), ki jo je navedlo 13 mestnih in sedem podeželskih dijakov. Sledita poklicna (24,1 %) in osnovnošolska izobrazba (20,7 %). Izračun χ^2 testa ni pokazal statistično značilnih razlik med stopnjo izobrazbe staršev dijakov in njihovim bivanjem na kmetiji (mami: $\chi^2 = 1,942$ in $p = 0,163$; oče: $\chi^2 = 0,427$ in $p = 0,513$). Primerjava podatkov med starši razkriva, da imajo matere višjo stopnjo izobrazbe kot očetje. Pri očetih je najbolj zastopana poklicna stopnja izobrazbe, pri materah pa srednja stopnja izobrazbe nekmetijske smeri.

Slika 2: Izobrazba staršev dijakov (število odgovorov)

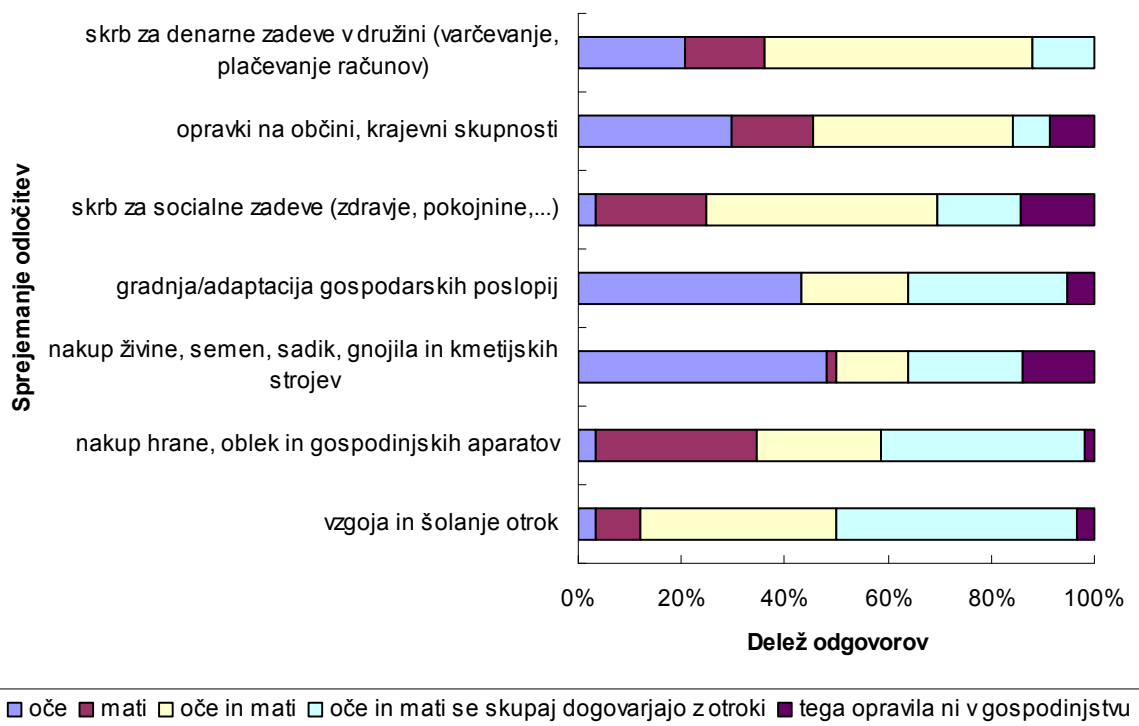
4.5 OPRAVLJANJE IN ODLOČANJE O KMEČKIH OPRAVILIH

Glede kmečkih opravil smo dijake spraševali, ali jih opravijo kmetje sami ali jim pri tem pomagajo drugi kmetje oz. jih opravijo s pomočjo zadruga (Slika 3). Med kmečka opravila smo šteli: 'košnja travnatih površin', 'transport in spravilo sena', 'baliranje', 'nakup semen in sadik', 'nakup krme za živali', 'nakup strojne opreme', 'odvoz mleka v mlekarno' in 'delo v gozdu'. Izračun neparametričnega χ^2 testa in $p > 0,05$ je pokazal, da pri izvajanju kmečkih opravil ni statistično značilnih razlik med mestnimi in podeželskimi dijaki. Kmetje košnjo travnatih površin (94 %), transport in spravilo sena (89 %) ter delo v gozdu (77 %) največkrat opravijo sami. Pri baliranju (67 %) prosijo za pomoč sovaščane. Pri odvozu mleka v mlekarno kmetije največkrat sodelujejo z zadrugo (54 %), nekateri kmetje mleko sami odpeljejo v mlekarno (32 %) ali pa jim pomagajo drugi kmetje (14 %). Nakup tako semen in sadik (57 %) kot krme za živali (59 %) in strojne opreme (71 %) kmetje še vedno največkrat opravijo sami, delno pa zaprosijo za pomoč zadrugo (nad 20 %).

Slika 3: Način izvajanja opravil na kmetiji (v deležih)

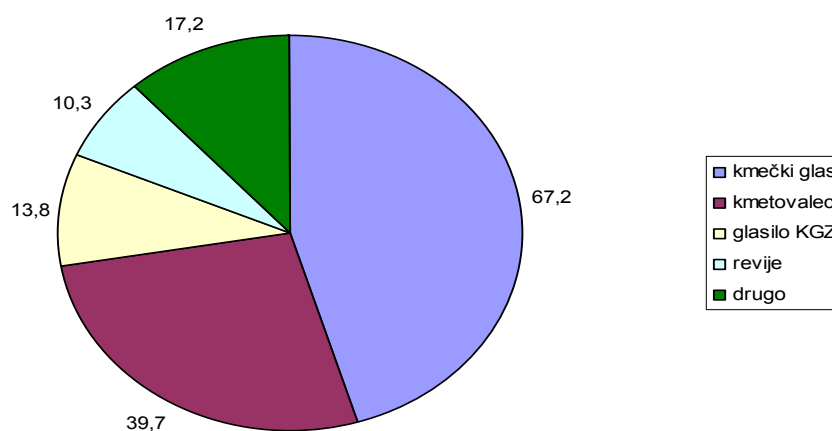
Zanimalo nas je tudi mnenje dijakov o tem, kdo največkrat odloča pri družinskih opravilih (Slika 4). Spraševali smo jih glede naslednjih opravil: 'vzgoja in šolanje otrok', 'nakup hrane, oblek in gospodinjskih aparatov', 'nakup semen in sadik, živine, gnojil ter kmetijskih strojev', 'gradnja/adaptacija gospodarskih poslopij', 'skrb za socialne zadeve (zdravje, pokojnine ...)', 'opravki na občini in krajevni skupnosti' ter 'skrb za denarne zadeve v družini (varčevanje, plačevanje računov)'. Majhna vrednost χ^2 in vrednost $p > 0,05$ kažeta, da pri družinskih opravilih ni statistično značilnih razlik med mestnimi in podeželskimi dijaki. Mogoči odgovori so bili: oče, mati, oče in mati skupaj, starša se dogovarjata z otroki in tega opravila ni v gospodinjstvu. Odgovori dijakov so pokazali, da se pri vzgoji in šolanju otrok največkrat (48 %) starša dogovarjata z otroki. Prav tako se skupno odločajo pri nakupu hrane, oblek in gospodinjskih aparatov (48 %). Pri nakupu živine, semen, sadik, gnojil in kmetijskih strojev ima največkrat glavno besedo oče (48 %), prav tako tudi pri gradnji ali adaptaciji gospodarskih poslopij (43 %). Odločitve o skrbi za socialne zadeve (45 %), opravih na občini ali krajevni skupnosti (39 %) ter skrbi za denarne zadeve (54 %) oče in mati največkrat sprejemata skupaj.

Slika 4: Sprejemanje odločitev v gospodinjstvu (v deležih)

4.6 MOTIVI ZA VPIS NA KMETIJSKO ŠOLO TER PREDNOSTI IN SLABOSTI KMETIJSKEGA POKLICA

Izobraževanje je za mladega človeka zelo pomembno. S pomočjo različnih vrst poljubne ali strokovne literature pridobiva znanje in se seznanja z novostmi v kmetijstvu. Z naslednjim vprašanjem smo zato želeli izvedeti, ali so dijaki naročeni na katero izmed strokovnih revij in časopisov (Slika 5). Izbirali so lahko med naslednjimi odgovori: 'Kmečki glas', 'Kmetovalec', 'Glasilo Kmečke gospodarske zbornice', 'specifične revije (Drobnica, Konjereja, Prašičereja ...)' ter 'druga literatura'. Največ dijakov (39 dijakov oz. 67,2 %) ima naročen časopis Kmečki glas, sledi pa revija Kmetovalec (23 dijakov oz. 39,7 %). Mestni dijaki najraje berejo Kmečki glas, podeželski dijaki pa Kmetovalec in Kmečki glas. Na tretjem mestu je druga literatura (10 dijakov oz. 17,2 %). Največkrat so omenili revije Slovenski čebelar, Dolenjski list ter Tehnika in narava. Sledijo Glasilo Kmečke gozdarske zbornice (8 dijakov oz. 13,8 %) in specifične revije (6 dijakov oz. 10,3 %).

Slika 5: Brana literatura (v deležih)

V nadaljevanju so dijaki razkrivali svoje načrte po končani srednji šoli (Preglednica 4). Izbirali so lahko med odgovori: 'ostal bom na kmetiji in prevzel kmetijo', 'delal bom na kmetiji in se zaposlil zunaj kmetije', 'zaposlil se bom zunaj kmetije', 'nadaljeval bom šolanje na univerzi ali višji šoli nekmetijske smeri', 'nadaljeval bom šolanje na univerzi ali višji šoli kmetijske smeri' in 'nisem se še odločil'. Odgovor, da bodo nadaljevali šolanje na univerzitetni ali višji šoli kmetijske smeri, je podalo 20 dijakov (34,5 %). Slaba petina dijakov se bo zaposlila zunaj kmetije in delala na kmetiji. Devet dijakov (15,5 %) je odgovorilo, da še ne vedo, kaj bodo počeli po končani srednji šoli. Enako število dijakov se je odločilo za nadaljevanje šolanja na univerzi ali višji šoli nekmetijske smeri. Sedem dijakov (12,1 %) se je odločilo, da bodo ostali na kmetiji in jo prevzeli. Le dva dijaka (3,4 %) sta zapisala, da se bosta zaposlila zunaj kmetije. Izračun χ^2 testa je pokazal, da na odločitev o nadaljnjih načrtih šolanja ne vpliva ruralno okolje ($\chi^2 = 0,432$ in $p = 0,511$). Hočevarjeva (2006) je ugotovila, da je po mnenju diplomantov zootehniko zanimanje za pridobitev kmetijske izobrazbe premajhno. Tovrstni študij pomaga izpopolniti znanje, koristi pa tudi delo na domači kmetiji. Študij poleg tega predstavlja pomembno usposobitev za strokovno in raziskovalno delo, povezano z živinorejo.

Preglednica 4: Načrti dijakov po končani srednji šoli, glede na okolje bivanja (število in deleži)

	Mesto		Podeželje		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%
Ostal bom na kmetiji in prevzel kmetijo	2	11,1	5	12,5	7	12,1
Delal bom na kmetiji in se zaposlil izven kmetije	5	27,8	6	15,0	11	19,0
Zaposlil se bom samo izven kmetije	0	0,0	2	5,0	2	3,4
Nadaljeval bom šolanje na univerzitetni ali višji šoli nekmetijske smeri	3	16,7	6	15,0	9	15,5
Nadaljeval bom šolanje na univerzitetni ali višji šoli kmetijske smeri	6	33,3	14	35,0	20	34,5
Se še nisem odločil	2	11,1	7	17,5	9	15,5

Glavne razloge, ki so pomembno vplivali na odločitev dijakov za šolanje na kmetijski šoli, smo pridobili z razvrščanjem različnih možnosti po pomembnosti na prvi najpomembnejši, drugi najpomembnejši in tretji najpomembnejši razlog. Razloge smo razvrstili v dve skupini, in sicer na 'ekonomske motive' ter 'vrednote, vezane na kmetovanje in življenje na deželi'. Kot daleč najpomembnejši motiv so se izkazale vrednote, vezane na kmetovanje. Ta odgovor je na prvo mesto postavilo 37 dijakov (63,8 %) za prvi najpomembnejši razlog, 47 dijakov (81,0 %) za drugi najpomembnejši razlog ter 46 dijakov (79,3 %) za tretji najpomembnejši razlog. Do podobnih ugotovitev sta prišla tudi Barbičeva in Hribernik (1989). Izračun neparametričnega χ^2 testa je pokazal, da na odločitev za vpis na srednjo kmetijsko šolo ne vpliva življenje na kmetiji ($\chi^2 = 0,446$ in $p = 0,504$).

Na odločitev za vpis na kmetijsko šolo so vplivali tudi drugi razlogi. Tu smo razloge razvrstili v štiri skupine, in sicer na: 'vrednote, vezane na kmetovanje in življenje na deželi', 'emocionalne motive', 'delovno-raziskovalne motive' in 'ekonomske motive'. Daleč najpomembnejši dodatni razlog za vpis, ki so ga navedli dijaki, je emocionalne narave (41,4 %). Sledi motiv, vezan na vrednote kmetovanja in življenja na deželi (32,8 %). Najmanj dijakov so je odločilo za ekonomske motive (13,8 %) in delavno-raziskovalne motive (12,1 %). Barbičeva in Hribernik (1989) sta v svoji raziskavi prišla do podobnih

ugotovitev. Hočvarjeva (2006) je mnenja, da si je treba prizadevati za boljšo splošno razgledanost, sposobnost prenosa znanja v prakso, sposobnost pridobivanja podatkov, komuniciranje, strokovno svetovanje drugim, samostojno odločanje, kritično presojo in strokovno pisno izražanje. Izboljšati bo treba tudi znanje ekonomike, obvladovanje informacijskih tehnologij in razumevanje zakonodaje. Izračun χ^2 testa je pokazal, da na druge razloge ne vpliva življenje na kmetiji ($\chi^2 = 0,585$ in $p = 0,444$).

Pri odločanju za kmetijski poklic so pomembne tako prednosti kot slabosti tega poklica. Za lažjo analizo smo motive razdelili v štiri skupine, in sicer na: 'ekonomske', 'emocionalne', 'delovno-raziskovalne' in 'socialne motive'. Kot najpomembnejšo prednost kmetijskega poklica so dijaki izbrali emocionalne motive (39,7 %). Nekoliko manjši pomen so dodelili delovno-raziskovalnim motivom (31,0 %). Najmanjšo vrednost so pripisali ekonomskim (15,5 %) in socialnim motivom (13,8 %). Do takšnih ugotovitev sta prišla tudi Barbičeva in Hribernik (1989) v svoji raziskavi. Izračun χ^2 testa je pokazal, da na mnenje dijakov glede prednosti kmetijskega poklica ne vpliva bivanje na kmetiji ($\chi^2 = 0,226$ in $p = 0,635$).

Pri slabostih kmetijskega poklica so po mnenju dijakov prevladovali delovno-raziskovalni motivi (44,8 %). Na drugo mesto so postavili ekonomske motive (29,3 %). Manjši pomen so pripisali emocionalnim (15,5 %) in socialnim motivom (10,3 %). Barbičeva in Hribernik (1989) sta prav tako prišla do podobnih ugotovitev. Hočvarjeva (2006) navaja, da so zaposlitvene možnosti v kmetijskem sektorju zelo slabe. Večja zaposljivost je mogoča le zunaj tovrstne izobrazbe. Tudi v tem primeru je izračun χ^2 testa pokazal, da na mnenje dijakov glede slabosti kmetijskega poklica ne vpliva bivanje na kmetiji ($\chi^2 = 2,869$ in $p = 0,090$).

4.7 PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Dijaki so pri vprašanju o obiskovanju društev izbirali med naslednjimi odgovori: 'gasilsko društvo', 'planinsko društvo', 'turistično društvo', 'lovsko društvo', 'zveza kmečkih žena', 'zveza slovenske podeželske mladine', 'društvo mladih kmetov', 'nisem član nobenega društva' in 'drugo'. Gasilsko društvo in hkrati tudi druga društva obiskuje 17 dijakov (29,3 %) (Preglednica 5). Prav toliko dijakov ne obiskuje nobenega društva. Samo gasilsko društvo obiskuje 11 dijakov (19,0 %). Različna druga društva obiskuje pet dijakov (8,6 %),

in sicer: konjensko, čebelarstvo, folklorno, športno in vinogradniško društvo. V lovsko društvo so včlanjeni štiri dijaki (6,9 %). Najmanj obiskani so društvo mladih kmetov, planinsko društvo, zveza kmečkih žena in zveza slovenske podeželske mladine. Izračun χ^2 testa ni pokazal statistično značilnih razlik med izbranim društvom in okoljem, v katerem bivajo dijaki ($\chi^2 = 0,765$ in $p = 0,382$).

Preglednica 5: Aktivni člani društva, v katere so vpisani dijaki, glede na okolje bivanja (število in deleži)

	Mesto		Podeželje		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%
Gasilsko društvo	1	5,6	10	25,0	11	19,0
Gasilsko z ostalimi društvi	7	25,0	10	38,9	17	29,3
Planinsko društvo	1	5,6	0	0,0	1	1,7
Lovsko društvo	0	0,0	4	10,0	4	6,9
Zveza slovenske podeželske mladine	1	5,6	0	0,0	1	1,7
Društvo mladih kmetov	1	5,6	1	2,5	2	3,4
Nisem član društva	5	27,8	12	30,0	17	29,3
Drugo:	2	7,5	3	11,1	5	8,6

Zadnji dve vprašanji sta se nanašali na razloge vključitve v društvo in udeležbo na katerem izmed tečajev, seminarjev, tekmovanj ali prireditev. Za dijake je najpomembnejši razlog za vključitev v društvo *druženje z vrstniki* (31 %). Drugi najpogostejši razlog je *veselje do življenja v naravi ali dela z živalmi* (19 %). Tretji najpogostejši razlog je *pomoč soljudem v nesrečah* (15,5 %), četrti pa *pridobivanje novega znanja in uporabnost v praksi* (8,6 %). V prvem letniku sta najpogostejša razloga druženje z vrstniki in pomoč soljudem, v četrtem pa druženje in veselje. Tečaji, ki so se jih udeležili dijaki obeh letnikov, so: gasilec 1. stopnje, vinogradniški tečaj Nasap, sensorika vin, čebelar začetnik, varno delo s traktorji in na kmetiji, tečaj za prevzemnika kmetije, lovstvo, folklor, oskrba kopitarjev, bolezni in zajedavci konj ter plavalni tečaj za trenerja in sodnika. Najpogosteje obiskani seminarji potekajo na temo gasilstva, mladih na kmetijah, retorike in javnega nastopanja ter obrezovanja in vzgoje trte. Dijaki so se največkrat udeležili gasilskih tekmovanj, kmečkih

iger, športnih tekmovanj, tekmovanj o čebelarstvu, druženj mladih v kmetijstvu ob harmoniki ter ocenjevanja vin. Prireditve, ki so najbolj obiskane, so: gasilska veselica, kmečke igre, sejem Gornja Radgona, lovski in gasilski občni zbor, Cvičkarija ter Jurjevanje. Nekateri so se udeležili tudi lova na divjad, gasilskih vaj, izletov v gore in intervencij.

5 SKLEPI

V večini primerov smo rezultate primerjali med mestnimi in podeželskimi dijaki. To smo želeli preveriti pri vprašanjih, ki se nanašajo na bivanje na kmetiji, legi kmetijski zemljišč, pridobivanje neposrednih plačil za podporo kmetij ter izvajanjem kmečkih in družinski opravil. Prav tako smo želeli preveriti ali bivalno okolje vpliva na poznavanje ter sodelovanje njihovih kmetij v programu razvoja podeželja in na njihove motive pri odločanju o nadaljnjih načrtih. Rezultati so pokazali, da ni statistično značilnih razlik med mestnimi in podeželskimi dijaki. Pri vprašanjih, ki se nanašajo na stopnjo izobrazbe staršev, opravljanju dela staršev in viru pridobivanja dohodka vseh odraslih članov gospodinjstva smo preverili ali obstajajo razlike med dijaki, ki živijo na kmetiji in tistimi, ki ne živijo na kmetiji. Prav tako smo navedli primerjavo pri motivih za vpis na srednje kmetijsko šolo, prednostih in slabostih kmetijskega poklica. Ugotovili smo, da bivanje na kmetiji nima bistvenega vpliva na odločitve oz. mnenja dijakov. Razlike so bile zavedene le pri številu družinskih članov, številu otrok in številu generacij v gospodinjstvu, ko smo jih primerjali z ekonomskim stanjem družine. Na številčnost družinskih članov vpliva višina dohodka gospodinjstva.

V naši raziskavi smo analizirali mnenja dijakov o njihovem nadaljnjem šolanju v kmetijski ali drugi stroki ter o prednostih in slabostih kmetijskega poklica. Ankete so bile izvedene na majhnem vzorcu dijakov (58 dijakov), zato ne moremo posplošiti njihovih mnenj.

Vseeno lahko zaključimo, da:

- bo večina dijakov po končani srednji šoli nadaljevala šolanje v kmetijski stroki;
- je bil najpomembnejši razlog za vpis na srednjo kmetijsko šolo bivanje na kmetiji;
- kmetija prinaša samostojnost pri delu in zagotovljeno delovno mesto;
- je prednost kmetijstva v uglednosti kmetijskega poklica ter v delu in življenju v naravi;
- je slaba stran kmetijstva v tem, da prinaša slabši zaslužek in da so potrebna velika vlaganja v kmetijo;
- se mnenja dijakov niso bistveno spremenila od preteklih let, kar dokazuje raziskava Barbičeve in Hribernika (1989).

6 POVZETEK

Da bi mladi lahko dosegli svoje poklicne želje in cilje, se morajo že kmalu odločiti, katero srednjo šolo bodo obiskovali, da jim bo prinesla kar največ znanja. Večina dijakov, ki prihaja s podeželja, živi na kmetiji. Velikokrat je to glavni povod za vpis na srednjo šolo kmetijske smeri, saj želijo nadaljevati družinsko tradicijo. Namen diplomske naloge je bil ugotoviti, kaj je vplivalo na odločitev dijakov za vpis na kmetijsko šolo. V povezavi s tem smo želeli ugotoviti, katere so prednosti in slabosti kmetijskega poklica.

V anketo smo zajeli 58 dijakov Kmetijske šole in biotehniške gimnazije. Od tega je bilo 40 dijakov in 18 dijakinj. Na kmetiji je živelo 49 dijakov, in sicer 15 mestnih in 34 podeželskih dijakov. Vsi so prihajali iz okolice Novega mesta.

Če povzamemo, vidimo, da so motivi za vpis na srednjo kmetijsko šolo največkrat želja po samostojnosti pri delu, razgibanost in pestrost dela ter zagotovljeno delovno mesto. Upoštevati moramo, da je pomemben motiv tudi morebitno nasledstvo kmetije, pomembna razloga pa sta tudi ljubezen do narave (rastline in živali) in veselje do kmetijskega poklica. Vendar pa majhen zaslužek iz kmetijstva, velika vlaganja in celoletna obveznost do kmetije (24-urni delavnik) dijake odvrčajo od odločitve za prevzem kmetije. Velik delež dijakov se bo zato raje odločil za zaposlitev zunaj kmetijstva, hkrati pa bodo delali tudi na kmetiji.

Največ dijakov bo nadaljevalo šolanje na univerzitetni ali višji šoli kmetijske smeri. Nekateri bodo nadaljevali šolanje na univerzitetni ali višji šoli nekmetijske stroke. Načrtov po končani šoli za zdaj nima 15,5 % dijakov. Le sedem dijakov je navedlo, da bodo po končani šoli ostali na podeželju in prevzeli kmetijo.

7 VIRI

ARSO (Agencija Republike Slovenije za okolje). 2011. Kmetijska izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah v Sloveniji.

http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=84 (9. apr. 2011)

Avsec F., Erjavec E. 2005. Evropsko kmetijsko pravo. Ljubljana, GV založba: 461 str.

Barbič A., Hribernik F. 1989. Ali mlade res zanima izobraževanje za kmetijski poklic. *Sodobno kmetijstvo*, 22, 7/8: 308-313

Barbič A. 1990. Kmetov vsakdan. Položaj in prihodnost družinskih kmetij na Slovenskem. Ljubljana, Cankarjeva založba: 349 str.

Bernik K. 2010. Kakšno bo slovensko kmetijstvo leta 2030. Diplomski projekt. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 28 str.

Bjarnason T., Thorlindsoon T. 2006. Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities. *Journal of Rural Studies*, 22: 290-300

Bubnov Škoberne A. 1999. Socialni, zaposlovalni in pravni vidiki obsega socialne varnosti. *Zbornik znanstvenih razprav*, 59 : 5-25

Crockett L. J., Shanahan M. J., Jackson-Newson J. 2000. Rural Youth: Ecological and Life Course Perspectives. V: *Adolescent Diversity in Ethnic, Economic and Cultural Contexts: Advances in Adolescent Development*, Vol.10. Montemayor R., Adam G. R., Gullotta T. P. (eds.). Thousand Oaks, Sage Publications: 43-74

Černič Istenič M. 2002. Predlog nacionalnega načrta za vključevanje žensk v razvoj podeželja. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 20 str.

- Černič Istenič M., Pinterič L., Vrtačnik J. 2006. Kmečka družina na prehodu od tradicionalnosti k post-modernosti. *Acta agriculturae Slovenica*, 88, 2: 101-116
- Gidakou I. 1999. Young women's attitudes towards agriculture and women's new roles in Greek countryside: A first approach. *Journal of Rural Studies*, 15, 2: 147-158
- Giddens A., Birdsall K. 2002. *Sociology*. 4th ed.. Oxford, Blackwell publishing company: 428 str.
- Grabar G. 2010. Najuspešnejše so kmetije s tremi generacijami. *Kmečki glas*.
http://www.kmeckiglas.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2836&Itemid=191 (9. apr. 2011)
- Habjan H. 2010. Mladi kmetje v EU. 2011. *Kmetijstvo*.
<http://www.kmetija.si/new/content/view/1892/27/> (9. apr. 2011)
- Hočevar B. 2006. Mnenja diplomantov o študijskih programih zootehnikе. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 54 str.
- Juvančič L. 2002. Model odločanja o zaposlovanju na kmečkih gospodarstvih v Sloveniji. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 130 str.
- Kalčič M. 1996. *Socialna varnost: zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za varstvo pri delu: 374 str.
- Kerbler B. 2008. Dejavniki nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji. Povezanost nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji z njihovo socialnogeografsko strukturo, Urbanistični inštitut Republike Slovenije: 70 str.
http://www.urbinstitut.si/images/080219_UI%20predavanje_Bostjan_Kerbler_povzete_k.pdf (9. apr. 2011)

- Košmelj K., Kastelec D. 2002. Osnove statistične analize za urejenost spremenljivke. Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, Acta agriculturae Slovenica, 79: 71-87
- Kum T. 2006. Posredni davki v kmetijstvu. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta: 69 str.
- McGrath B. 2001. A problem of resources: defining rural youth encounters in education, work and housing. Journal of Rural Studies, 17: 481-495
- MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano). 2009. Ukrep 113. Zgodnje upokojevanje kmetov.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/Gradiva_publicacije/113_predstavitev_1_.ppt (1. jun. 2010)
- MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano). 2010. Javni razpis za ukrep Pomoč mladim prevzemnikom kmetije.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/JAVNI_Razpisi/avg09/ukrep112/JR_112.pdf (1. jun. 2010)
- MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano). 2011a. Ukrep 111. Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu.
http://www.mkgp.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=852 (9. apr. 2011)
- MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano). 2011b. Ukrep 312. Podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetji.
<http://www.bsc-kranj.si/index.php?t=razpisi&id=183> (9. apr. 2011)
- Pinterič L. 2005. Medgeneracijski odnosi in odnosi med spoloma na slovenskih kmetijah. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 59 str.

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013. 2008. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (29. sep. 2008).

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/2008_ukrepi_PRP/PRP_2._sprememba.pdf (25. maj 2010)

Primožič M. 2010. Vzorci obnavljanja kmečkega prebivalstva. Dejavniki odločanja za kmečki poklic in kmečko družino na območju upravne enote Kranj. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 34 str.

Remec B. 2010. Prihodnost mladih v kmetijstvu. 2011. Kmečki glas.

http://www.kmeckiglas.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2661&Itemid=121 (9. apr. 2011)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2000. Popis kmetijskih gospodarstev 2000.

<http://www.stat.si/doc/pub/rr777-2002/notranjost-2del.pdf> (15. apr. 2010)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2002. Vložek dela na kmetijskih gospodarstvih, izražen v koeficientih PDM, po izvoru delovne sile.

http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (15. apr. 2010)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2009. Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti.

http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (15. apr. 2010)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2010. Popis kmetijstva 2010.

<http://www.stat.si/doc/PopisKmetijstva2010/KorakkPopisuKmetijstva2010.pdf>
(25. maj 2010)

Ule M., Kuhar M. 2003. Mladi, družina, starševstvo. Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, za založbo Hermina Kranjca: 156 str.

Zakon o kmetijstvu. Ur.l. RS št. 45-4966/08

http://www.uradni-list.si/_pdf/2008/Ur/u2008045.pdf (9. apr. 2011)

ZPIZ (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije). 2010. Mesečni statistični pregled (feb. 2010).

<http://www.zpiz.si/wps/wcm/connect/zpiz+internet/zpiz/prvastran/ozavarovanju/statisticnipodatki/statisticni+pregled+2010-01> (5. apr. 2010)

Žlavs Koštomaj B. 2008. Razvoj pokojninskega zavarovanja kmetov na Slovenskem. Diplomsko delo. Koper, Univerza na Primorskem, Fakulteta za management: 65 str.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici izr. prof. dr. Majdi Černič Istenič za koristne nasvete in vso strokovno pomoč ter za spodbudo pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi dr. Nataši Siard za pregled bibliografskega dela naloge ter Karmeli Malinger za pregled in popravek angleškega povzetka diplome.

Prav tako bi se rada zahvalila gospe Sabini Knehtl za vso prijaznost, potrpežljivost in pomoč pri urejanju vseh administrativnih zadev v času študija.

Na koncu pa bi se iskreno zahvalila mojima predragima staršema, ki sta mi vedno stala ob strani v času študija in mi nudila oporo ter ljubezen. Brez vaju mi ne bi uspelo. Še enkrat
ISKRENO HVALA!

PRILOGE

Priloga A:

Anketni obrazec

Spol: M Ž

Starost: _____

Razred: _____

Kraj bivanja: _____

1. Ali imate doma kmetijo?

1 ne → pojdi na vprašanje št. 17a.

2 da → nadaljaj z vprašanjem št. 2

2. Kako velika je vaša kmetija (vpiši v hektarih)

a. njive, travniki	_ _ _
b. pašniki, senožeti	_ _ _
c. gozd	_ _ _
d. sadovnjaki	_ _ _
e. vinogradi	_ _ _
f. celota	_ _ _

3. V kaj je usmerjena vaša kmetija? (Navodilo: možen je samo en odgovor)

1. domače pridelke uporabljamo samo za lastne potrebe
2. domače pridelke prodajamo tudi na trgu

4. S katero kmetijsko panogo se ukvarjate?

1. poljedelstvo
2. živinoreja
3. gozdarstvo
4. kmečki turizem
5. sadjarstvo in vinogradništvo
6. drugo: _____

5. Kakšna je lega večine vaših zemljišč?

1. zelo strme
2. strma
3. deloma strma, deloma položna
4. položna
5. ravninska
6. ne vem, ne morem reči

6. Kako bi ocenili opremljenost vaše kmetije s potrebnimi kmetijskimi stroji (traktor, priključki, naprave) glede na preostale kmetije v okolici?

1. kot zelo slabo
2. slabo
3. srednje
4. dobro
5. zelo dobro
6. ne vem, ne morem reči

7. Ali ima po tvoji presoji vaša kmetija boljši/slabši življenjski standard kot pred vstopom Slovenije v EU?

1. mnogo slabši
2. slabši
3. približno enak
4. boljši
5. mnogo boljši

8. Primerjaj življenje na vaši kmetiji po vstopu Slovenije v EU. Kakšne prednosti in kakšne slabosti je prinesel vstop vaši kmetiji?

9. Kdo je lastnik vaše kmetije?

1. oče
2. mati
3. oče in mati
4. stari oče
5. stara mati
6. stric
7. teta
8. oče in stari starši
9. mati in stari starši
10. nekdo drug, kdo _____

10. Ali si že slišal/a za program razvoja podeželja RS za obdobje 2007-2013 in ukrep zgodnjega upokojevanja kmetov?

1. da
2. ne

11. Ali je vaša kmetija vključena v program razvoja podeželja RS za sistem zgodnjega upokojevanja?

1. da
2. ne
3. ne vem

12. Ali ima vaša kmetija že izbranega naslednika? (Navodilo: možen je samo en odgovor)
1. sedanji gospodar je še mlad in ne razmišlja o nasledniku
 2. kmetija ima naslednika, ki še ni dopolnil 18 let
 3. kmetija nima naslednika, niti dediča
 4. kmetija ima naslednika, ki dela (ob prevzemu kmetije) samo na kmetiji
 5. kmetija ima naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen, vendar bo po prevzemu kmetije opustil zaposlitev
 6. kmetija ima naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen in bo ostal zaposlen tudi po prevzemu kmetije
 7. kmetija nima naslednika, ima pa dediča, ki ne namerava kmetovati

13. Ali dobivate subvencije za kmetijstvo?

1. da
2. ne

14. Katere subvencije ali podpore iz kmetijstva dobivate?

15. Kaj meniš o subvencijah?

16. Ali naštetá opravila na kmetiji opravite sami ali s pomočjo drugih kmetov oziroma v sodelovanju z zadrugo? (Navodilo: obkroži ustrezno številko pri vsakem opravilu)

	Opravimo sami	Sodelujemo z ostalimi	Sodelujemo z zadrugo
a) košnja travnatih površin	1	2	3
b) transport in spravilo sena	1	2	3
c) baliranje	1	2	3
č) nakup semen in sadik	1	2	3
d) nakup hrane za živali	1	2	3
e) nakup strojne opreme	1	2	3
f) odvoz mleka v mlekarno	1	2	3
g) delo v gozdu	1	2	3

17a. Koliko članov šteje vaše gospodinjstvo?

Število članov: _____

17b. Koliko od tega je otrok?

Število otrok: _____

18. Koliko generacij živi v vašem gospodinjstvu?

Število generacij: _____

19. Kako odrasli člani vašega gospodinjstva pridobivajo svoj dohodek? (Navodilo: možen je samo en odgovor)

1. vsi člani gospodinjstva delajo samo na kmetiji
2. vsaj 1 član gospodinjstva dela samo na kmetiji
3. vsi člani gospodinjstva so zaposleni izven kmetije

20. Kakšno delo opravljajo tvoji starši? (Obkroži ustrezno številko pri vsakemu od staršev)

A) Mati	B) Oče	
1	1	je samo zaposlen in ne dela na kmetiji
2	2	je zaposlen in hkrati dela tudi na kmetiji
3	3	dela samo na kmetiji

21. Kakšno izobrazbo so dosegli tvoji starši? (Obkroži ustrezno številko pri vsakemu od staršev)

A) Mati	B) Oče	
1	1	nedokončana osnovna šola
2	2	osnovna šola
3	3	poklicna šola (dvo, triletna)
4	4	srednja šola – kmetijska
5	5	srednja šola – nekmetijska
6	6	višja šola – kmetijska
7	7	višja šola – nekmetijska
8	8	visoka šola – kmetijska
9	9	visoka šola – nekmetijska
10	10	univerzitetna šola – kmetijska
11	11	univerzitetna šola – nekmetijska

22. Kdo v družini običajno odloča o naslednjih opravilih? (Navodilo: obkroži ustrezno številko pri vsakem opravilu).

	Oče	Mati	Oče in mati	Oče in mati se skupaj dogovarjajo z otroki	Tega opravila ni v gospodinjstvu
a) vzgoji in šolanju otrok	1	2	3	4	5
b) nakup hrane, oblek in gospodinjskih aparatov	1	2	3	4	5
c) nakupu živine, semen, sadik, gnojil in kmetijskih strojev	1	2	3	4	5
d) gradnji/adaptaciji gospodarskih poslopij	1	2	3	4	5
e) skrbi za socialne zadeve (zdravje, pokojnine, alkoholizem,...)	1	2	3	4	5
f) opravih na občini, krajevni skupnosti	1	2	3	4	5
g) skrbi za denarne zadeve v družini (varčevanje, plačevanje računov)	1	2	3	4	5

23. Kako dobro se razumeš s svojim/svojo: (Navodilo: obkrožite tisto številko, za katero meniš, da najbolj ustreza odgovoru; 1 pomeni zelo slabo, 5 pomeni zelo dobro)

a) očetom	1	2	3	4	5
b) materjo	1	2	3	4	5
c) sestro/sestrami	1	2	3	4	5
d) bratom/brati	1	2	3	4	5

24. Ali ste doma naročeni na katero strokovno ali poljudno revijo?

1. Kmečki glas
2. Kmetovalec
3. glasilo kmečke gozdarske zbornice
4. revije: Drobница, Konjereja, Prašičereja, ...
5. drugo: _____

25. Kakšni so tvoji načrti po končani srednji šoli? (Navodilo: možen je samo en odgovor)

1. ostal bom na kmetiji in prevzel kmetijo
2. delal bom na kmetiji in se zaposlil izven kmetije
3. zaposlil se bom samo izven kmetije
4. nadaljeval bom šolanje na univerzitetni ali višji šoli nekmetijske smeri
5. nadaljeval bom šolanje na univerzitetni ali višji šoli kmetijske smeri
6. se še nisem odločil

26. Kateri od spodaj navedenih razlogov se ti zdijo najbolj pomembni, da si se vpisal/vpisala na kmetijsko šolo? (Med vsemi odgovori izberi tri in jim glede na pomen, ki ga imajo zate, na črto pripiši ustrezno številko, pri čemer 1 pomeni prvi izbor, 2 drugi izbor in., 3 tretji izbor).

- _____ biti kmet, je zelo ugleden poklic
- _____ bom lahko samostojen pri svojem delu
- _____ nočem zaostajati za drugimi
- _____ delo bo pestro in razgibano
- _____ poklic je dobro plačan
- _____ pri delu bom lahko ustvarjal
- _____ imel bom precej prostega časa
- _____ lahko bom delal z ljudmi in jim pomagal
- _____ gotovo bom dobil zaposlitev
- _____ lahko bom raziskoval
- _____ šola za ta poklic je blizu doma
- _____ lahko bom uspešen pri delu
- _____ lahko bom veliko potoval
- _____ lahko bom uporabil svoje posebne sposobnosti in spretnosti
- _____ drugo: _____

27. Pri odločanju za kmetijski poklic igrajo pomembno vlogo še dodatni razlogi. Kateri od spodaj navedenih bo vplival na tvojo odločitev? (Navodilo: možni so trije odgovori)

1. doma imamo kmetijo
2. ljubezen do narave (rastlin, živali)
3. pridobitev ustreznega znanja za kmetovanje
4. nadaljevanje družinske tradicije
5. starši so mi svetovali
6. tako so želeli starši
7. veselje do kmetijskega poklica
8. šola je napravila dober vtis name
9. na tej šoli so bila še prosta mesta
10. sem edini naslednik kmetije
11. ta poklic ima prihodnost
12. kmet lahko dobro zasluži
13. kmet je sam svoj gospodar
14. drago življenje v mestu
15. drugo: _____

28. V čem vidiš prednosti kmečkega poklica? (Navodilo: možni so trije odgovori)

1. delo in življenje v naravi
2. ustvarjalno in pestro delo
3. lahko delaš doma (zagotovljeno delovno mesto)
4. zagotovljena (kakovostna) hrana
5. večja samostojnost pri delu (sam svoj gospodar)
6. če imaš kmetijo, delaš na svojem
7. poklic kmeta/kmetice ima prihodnost
8. svobodno razporejanje delovnega časa
9. dobri odnosi med ljudmi, prostor za igro otrok, idr.
10. konkretno delo (vidni rezultati)
11. kmetija zagotavlja pomemben delež dohodka (nižji življenjski stroški)
12. fizična aktivnost
13. domačnost
14. kmečki običaji in igre
15. drugo: _____

29. V čem vidiš slabosti kmečkega poklica? (Navodilo: možni so trije odgovori)

1. majhen ugled poklica
2. kmet nima dopusta, počitnic, praznikov
3. slab zaslužek
4. večje tveganje zaradi naravnih dejavnikov
5. slabo urejeno zdravstveno in pokojninsko varstvo, porodniški dopust
6. potrebna so velika vlaganja
7. neomejen delovni čas (dolg delovni dan)
8. fizično težko delo
9. ni deklet, ki bi se želele poročiti s kmetom
10. umazano delo
11. slabše možnosti za šolanje otrok
12. preveč odgovornosti
13. ženske na kmetiji nimajo dovolj besede
14. moški neradi delijo lastništvo z ženo
15. oddaljenost od trgovine, zdravstvenega doma, pošte in drugih pomembnih ustanov
16. oddaljenost od avtobusne, železniške postaje
17. oddaljenost od kulturnih ustanov
18. slabe prometne zveze
19. osamljenost
20. drugo: _____

30. Ali ste član katerega od naslednjih društev?

1. gasilsko društvo
2. planinsko društvo
3. turistično društvo
4. lovsko društvo
5. zveza kmečkih žena
6. zveza slovenske podeželske mladine
7. društvo mladih kmetov
8. nisem član društva
9. drugo: _____

31. Zakaj si postal/a član društva? Katere stvari so te pritegnile za včlanitev v društvo?

32. Društva omogočajo članom, da se udeležijo različnih prireditev. Katere si se že udeležil?

1. tečaji: _____
2. seminarji: _____
3. tekmovanja: _____
4. prireditve: _____
6. drugo: _____

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Urška HABJAN

**SPODBUDE IN OVIRE PRI ODLOČANJU MLADIH
ZA KMETIJSKI POKLIC**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2011